

PRÁCTICA DE LINGUA GALEGA

[Con apéndice gramatical]

PARA ESO, BACHARELATO E PROBAS OFICIAS

© ADEC - 2021

Cristina Caramés Espada

Finalidade do libro

O libro quere chegar a ser un recurso didáctico de tipo impreso que sirva como material de apoio complementario para o **traballo autónomo do estudante** de primeiro a cuarto da ESO, de repaso en 1º e segundo de Bacharelato e apoio para as probas oficiais de Lingua galega¹.

O texto está pensado para **enriquecer o proceso de ensinanza-aprendizaxe** e para complementar o coñecemento dos bloques temáticos contidos nos currículos oficiais das ensinanzas non universitarias da Comunidade Autónoma de Galicia; está, polo tanto, **fortemente vinculado coa competencia clave: Galego**.

É mester sinalar que, posto que se trata dun caderno de traballo, **favorece a reflexión crítica, a iniciativa, a creatividade²**, a lectura comprensiva e a **adquisición de hábitos intelectuais autónomos**.

Deste xeito, tivéronse en conta á hora de elaborar os materiais o MCER (Marco europeo común de referencia para as linguas) para recoller as competencias clave: comprensión escrita e expresión escrita.

Para o caderno, tivemos en conta os **intereses do alumnado³** así como a súa idade adecuando a linguaxe e os temas ao seu perfil. Tivemos moi en conta a **linguaxe inclusiva⁴** e a **igualdade, a tolerancia, a solidariedade e a xustiza** (como pode verse en todas as frases que utilizamos nos exemplos⁵). Quixemos transmitir tamén a protección do medio natural e a natureza co léxico específico deste ámbito dedicando varias táboas de vocabulario a este tema⁶.

O texto nace, evidentemente, dende a **preocupación pola realidade cultural⁷ e social de Galicia⁸** que vese, indiscutiblemente proxectada, na súa lingua⁹. É esta capacidade da lingua a **que artella o pasado e o presente e posibilita o futuro**. Ademais xunta, nunha mesma voz, o rural e o urbano xa que todos formamos parte da lingua que nos constitúe como falantes.

¹ A totalidade dos exercicios que se presentan neste volume son **indicados para a preparación das Probas Oficiais de Galego** como pode verse en exercicios que son similares aos aparecidos nos exames oficiais de Lingua galega. Ex.: "O alumno debe elaborar un texto onde expoña a súa opinión RAZOADA sobre se ver a televisión impide ou favorece a comunicación nas familias".

² Como no apartado nº 8: Escolle unha postura e escribe unha argumentación para os seguintes temas: Comer carne: Necesidade ou frivolidade?, Os toros: Arte ou matanza?, Clonación humana: si ou non?...

³ Como cando lles pedimos que escriban sobre as súas últimas vacacións, o seu último aniversario, o Nadal, o seu primeiro día de colexio...

⁴ Cun **vocabulario específico** no apartado 4.7. Exemplos de **linguaxe inclusiva**: Diversidade funcional, Migrante, Cidadanía, Persoal... ou nos exemplos como "No Concello falouse da linguaxe inclusiva".

⁵ Explicitada en exemplos como: "- Can do falas da igualdade, encántasme"; "- Somos uns privilexiados, polo tanto, debemos facer algo polos que non tiveron tanta sorte"; "- Aínda non comprendo que cales ante as inxustizas".

⁶ Como pode verse, explicitamente, no **apartado 4.5 A Natureza**.

⁷ Exemplificada nos textos a través de **autores como: Rosalía de Castro** (Exercicio d, pronomes).

⁸ Facendo **especial fincapé na nosa Comunidade** como nos exemplos de: "Escribe cinco hipónimos de: cidades galegas, escritoras galegas, praias das Rías Baixas..." ou "Construíuse unha ponte na Illa de Arousa" para explicar os valores de SE.

⁹ Recollida na sabedoría popular con fraseoloxismos como no apartado para explicar o seu significado dalgúns refráns como: *Tendo saúde e comendo ben o traballo non mata a ningún.*

ÍNDICE

1. ORTOGRAFÍA	5
2. FONÉTICA	12
3. MORFOLOXÍA	14
3.1 O SUBSTANTIVO	
3.2 O ADXECTIVO	
3.3 O DETERMINANTE	
3.4 O PRONOME	
3.5 O VERBO	
3.6 O ADVERBIO	
3.7 A PREPOSICIÓN, CONXUNCIÓN E INTERXECCIÓN	
4. LÉXICO - SEMÁNTICA	36
4.1 A CASA	
4.2 A ESCOLA	
4.3 OS TRABALLOS	
4.4 O TEMPO DE LECER	
4.5 REFRÁNS	
4.6 CAMPO SEMÁNTICO	
4.7 CAMPO ASOCIATIVO	
4.8 FAMILIA LÉXICA	
4.9 SEGMENTACIÓN	
4.10 RELACIÓNS SEMÁNTICAS	
5. SINTAXE	59
6. LINGUA E SOCIEDADE	66
7. TEXTOS	75
8. BREVE APÉNDICE	85
BIBLIOGRAFÍA	101

1. ORTOGRAFÍA

a. Pon o acento gráfico a todas as palabras que o precisen

Textil	Vermu	Patin	Irman	Xuiz
Ceramica	Cadaveres	Xardin	Latin	Heroe
Vinganza	Rol	Beiril	Compas	Ourense
anzol	Vacun	Iglu	Corazons	Extraviado
Seculo	Nu	Esquimo	Parabens	Enxoval
Cincel	Ancia	Freira	Caracter	Seran
Convoy	Irma	Raiña	Facil	Psicanalise
Rabi	Soportal	Chan	Biceps	Celulas
Abela	Confeitaria	Atras	Hockey	Organo
Pua	Dificil	Suas	Palido	Salvia
Biceps	Liorta	Saudo	Arbore	Torax
Metropole	Confusion	Pais	Farol	Pulmons
Avaliacion	Cancer	Viran	Avestruz	Asegurabel
Omnivoro	Habitat	Opcion	Tamen	Atmosfera
Centena	Fraccion	Hiperbato	Ademais	Cociente
Musica	Laude	Domestico	Abuson	Sobresainte
Tempera	Anzol	Ecoloxia	Sindrome	Elite
Misil	Neboa	Chines	Tunel	Leite
Curma	Estetico	Maria	Sair	Ananas
Tirizo	Xampu	Viuvo	Luns	Semaforo
Lei	Ancora	Aldean	Contabel	Lostrego
Bonsai	Futbol	Atona	Patron	Avo

b. Acentúa onde sexa preciso

- Na casa de miña avoa eu vin un baulis acuático que acentuaba a perigosidade do sitio.
- Entre as polas da maceira vimos as polas e os polos, as galiñas e os galos e toda a bichería solta.

- A auga do tellado escorregaba inutilmente pola leira abaixo.
- Non esquezas levar o compas a excursión da montaña que ides facer o domingo pola mañá.
- Con náusea observaba os distintos segmentos do torax do animal diseccionado.
- Se ves ben o que quero que vexas non teras problema para entender a solución.
- Os xeólogos subiron o montículo para medir o volume extraído de caolín.
- Na versión dos feitos habería que ter en conta as distintas testemuñas.
- Aquela obra artística era a súa expresión máis verdadeira.
- Os nenos de Xoán queren ir a orchataría para tomar unha orchata de chufas ben fría.
- A área é unha extensión delimitada por un perímetro.
- Mañá teño que renovar o carne de conducir.
- O xampu que compraches non me vai ben.
- Os animais de África están en perigo de extinción.
- A praia de Cala Comta é de area fina e branca e de auga transparente.

c. Pon o til naquelas palabras que o precisen

Egoísmo	Fosil	El	Cirurxico	Antigüidade
La	Avaliación	Prexuízo	Chegaron	Util
Hendecasilabo	Metropole	Acentuo	Muiño	Partiu
Compas	Construiu	Si	Docil	Lio
Feliz	Substituir	Sentinela	Confeitaria	Viviu
Saúde	Motin	Exótico	Osixeno	Tribo
Crin	Síntese	Leve	Catastrofe	Sua

d. Pon B ou V segundo conveña

Al_anel	Re_entar	Dilu_ío	Co_arde	_aranda
A_aría	Mara_ílla	Gara_anzo	Automó_il	_aleirar
_ernizar	_oda	_arrer	Mo_er	Sara_íar
_erenxena	_i_lioteca	Es_elto	_ontade	Pala_ra
_erce	_eleno	Fe_le	Chi_o	Venda_al

_ermello	Contri_uír	Sobre_i_ir	Ra_año	Co_iza
De_ezo	Pol_o	_antaxe	Cara_el	Dé_eda
Dú_ida	_ai_én	_afo	Bé_edo	_eado
_asoira	Cei_e	A_alar	Cer_o	Cor_o
Cati_o	Cer_exa	_ó_eda	Anino_o	Creati_idade

Elixé B ou V

Abelá/Avelá	Choiba/Choiva	Eiba/Eiva
Balde/Valde	Corbeta/Corveta	Enburullar/Envurullar
Baleiro/Valeiro	Berbequí/Vervequí	Escarabello/Escaravello
Beira/Veira	Bidueiro/Vidueiro	Birollo/Virollo
Aboa/Avoa	Billa/Villa	Dúbida/Dúvida
Abogado/Avogado	Cobarde/Covarde	Fibela/Fivela
Escabar/Escavar	Estebo/Estevo	Esbarar/Esvarar
Esbelta/Esvelta	Garabanzo/Garavanzo	Grabar/Gravar
Grabata/Gravata	Pabillón/Pavillón	Trebo/Trevo
Baranda/Varanda	Basoira/Vasoira	Berniz/Verniz
Berza/Verza	Biruxe/Viruxe	Boitre/Voitre
Bulto/Vulto	Xabelina/Xavelina	Gabeta/Gaveta
Gabián/Gavián	Marabilla/Maravilla	Móbil/Móvil
Néboa/Névoa	Orballar/Orvallar	Pobo/Povo
Rebentar/Reventar	Ribeira/Riveira	Sarabia/Saravia
Trabe/Trave	Trobador/Trovador	Xabaryl/Xavaril
Xabier/Xavier	Caber/Caver	Lamber/Lanver
Polbo/Polvo	Bermello/Vermello	Cubasqueiro/Chuvassqueiro
Barullo/Varullo	Berza/Verza	Cobardía/Covardía
Bomba/Bonva	Serbir/Servir	Marabilloso/Maravilloso
Barrer/Varrer	Bolboreta/Volvoreta	Grabidade/Gravidade
Cobre/Covre	Grabación/Gravación	Automóbil/Automóvil
Tiben/Tiven	Gaibota/Gaivota	Blasfemar/Vlasfemar
Boda/Voda	Incríbel/Incrível	Contaban/Contavan

e. Pon S ou X segundo conveña

E_hibir	Ima_inar	Osi_enar	E_halar	Engra_ar
E_trañar	E_istir	E_tender	Transi_ir	E_cepticismo
E_traer	Ren_er	Aldra_ar	E_tenso	E_ceder
E_cindir	E_trear	E_tensión	E_trañar	E_toupar
A_eonllar	Su_estión	Incorri_ible	E_cena	E_cusa
E_cesivo	_arope	E_i_ente	E_terior	E_cavación
_ersei	E_periencia	E_pesura	E_tático	E_temporánea
E_cava	E_straña	E_tran_eiría	E_tremar	E_cavadora
E_tender	E_tremo	E_a_eración	E_a_erado	E_i_ente
O_í_eno	E_e_ético	E_i_encia	Ta_ar	Ta_ativo
_enon	Proli_o	Interfi_o	Crucifi_o	Prefi_o
_enófobo	Circunfle_o	Perple_o	_enofobia	Parado_al
Sufi_ación	_erografía	Sufi_o	Perple_idade	_i

Pon X ou S

Igre_a	A_ilar	A_ila	E_cava	E_tremi_mo
Frou_o	E_tender	E_a_eración	Bóra_	E_i_ir
_u_eitar	A_ioma	E_tran_eiri_mo	E_e_ético	_u_ticeiro
Apro_imar	E_ten_ión	A_uizar	Tra_fegar	E_ten_o
A_fi_ia	_éne_e	E_cavar	E_i_encia	Parala_e
Pra_e	_inta_e	_ubileu	_udeu	Vir_e

f. Pon H ou non segundo conveña

_umidade	Ac_ado	An_elo	_ostil	_istoria
_ombro	_encher	_óso	_ábito	_onor
_aí	Co_ibido	_ata	In_umano	_armonizar
Inco_erencia	Pro_ibido	_óspede	_órreo	_ule
Des_erdar	_inchar	_elena	_enrique	Ex_uberancia
_orfo	_irmá	_ermida	_ostal	_edra

_umor	_indú	Fil_armónica	A_ustero	_útil
_arpa	_armónica	Ningun_a	Alco_ol	Co_esión
Des_inchar	Ad_erir	_emofilia	Ex_ortativo	_umilde
_eroe	_inflar	_arpía	_ogano	Pro_ibir
_orfandade	_umidade	_ectárea	Ex_umar	_ipermercado
Des_in_ibir	_ipoglicemia	_urra!	Judit_	_emoloxía
_ovo	_urna	_irmá	_ola	_úmero
In_erente	Mal_umor	_elmo	_abitar	_omenaxear

g- Puntúa correctamente o seguinte texto

Tirante, aínda coñecendo o perigo que corría aceptou o desafío ambos contrincantes destros nas armas e valentes pelexaron asestáronse coiteladas e sangraron só Tirante sobreviviu aínda que estivo a piques de morrer Inés a fermosa desesperada e con bágoas nos ollos aseverou Xa vedes todos para o que serven os combates ningún obxecto xa vos dixen ningún obxecto merece unha vida humana o corpo do señor de Vilesermes soterrouse nun lugar sagrado Tirante que por pouco non conta a historia estivo dous meses deitado na cama antes de se recuperar das feridas mortais.

h- Puntúa correctamente o texto seguinte

Polas portas accédese ao ceo segundo a Biblia para a tradición xudeu-cristiá accédese á revelación no antigo Exipto a porta construíase para que a alma do defunto puidera migrar en calquera dirección a porta foi sempre considerada un símbolo de transición dun lugar dun estado ou dun nivel ao outro a porta permítenos o acceso a realidades diferentes superiores ou inferiores dependendo de quen pasa podemos entrar cara á luz ou á escuridade cara á vida ou cara á morte cando as traspasamos buscamos a sabedoría o perdón a liberdade sempre buscamos é claro que a porta provoca misterio polo que hai detrás e anima á viaxe pasar ou quedarse esa é a pregunta arriscar a traspasar o limiar ou ficar na marxe sempre tranquila do coñecido.

i- Marca nestes vocábulos os ditongos, os tritongos e os hiatos:

Vocábulos: ciencia, faraón, serio, doar, escuadra, lingüeta, amou, peixe, triunfo, raíña, conflúe, moito, auga, amieiro, fieis, muíño, miúdo, Raúl, béisbol, hixiénico, estación, antigüidade, socioloxía, cantou, amábeis, hai, sociais, aldeán, foi, cambiou, anunciounolo, viúvo, bacallau, abadía, adverbiais, acuoso, alegría.

<i>Ditongos</i>	<i>Tritongos</i>	<i>Hiatos</i>

l- Explica a diferenza entre os seguintes pares de palabras homógrafas:

Agora/ágora	Por/Pór	Luxar[kʃ]/Luxar	Mollo/Mollo
Caia/Caía	Secretaría/Secretaria	Nós/Nos	Ola/Ola
E/É	Besta/Besta	Cantara/Cantará	Fóra/Fora
Bota/Bota	Présa/Presa	Fóra/Fóra	Óso/Oso
Lobo/Lobo	Elixir [kʃ]/Elixir	Póla/Pola	Pé/Pe

m- Explica a diferenza entre os seguintes pares de palabras homófonas:

Abalar/Avalar	Haber/A ver	Nabal/Naval	Bela/Vela
Oh/O	Hora/Ora	Nobel/Novel	Botar/Votar
Huno/Uno	Ha/A	Nobelo/Novelo	Cabo/Cavo
Ule/Hule	Hai/Ai	Rebelar/Revelar	Bago/Vago
Habano/Abano	Has/As	Basta/Vasta	Balor/Valor
Barro/Varro	Basto/Vasto	Rabo/Ravo	Baca/Vaca

n- Explica a diferenza entre os seguintes pares de palabras parónimas:

Actitude/Aptitude	Luar/Lunar	Emitir/Omitir
Adaptar/Adoptar	Clave/Crave	Area/Arena
Extremo/Estremo	Experta/Esperta	Prever/Prover
Consoante/Consonante	Absolver/Absorber	Espiar/Expiar
Xeral/Xeneral	Conciencia/Consciencia	Abella/Ovella
Absolver/Absorber	Platense/Pratense	Delatar/Dilatar
Externo/Esterno	Adición/Adicción	Especia/Especie

ñ- Explica por que as seguintes secuencias de palabras escríbense cos seus constituíntes xuntos ou separados:

- Dime **por que** non entregaches o traballo de Historia.
- Falo galego **porque** me gusta, **porque** podo falar moitas linguas.
- **Porque** o diga alguén con autoridade non ten que ser verdade.
- Descoñecemos o **porqué** do enfado entre os irmáns.
- **Por que** queres máis cartos?
- Eu sei o **porqué** das túas palabras.
- **Se non** queres peixe hoxe, dimo.
- **Senón** o profesor de matemáticas todos querían aprobalo.
- Non é un salgueiro **senón** un bidueiro.
- **Se non** vas comer todo o pastel, non o poñas no teu prato.
- **Senón** ti, fomos todos á folga.
- Se vas estar atento queda, **se non**... marcha.
- **Con que** cartos vas pagar o viño?
- **Con que** chegues para o aniversario da túa avoa, está ben.
- Agora xa o fixeches, **conque** nada de lamentacións.
- Esa é a profesora **con que** estudamos os verbos.
- As **demais** profesoras aprobaron a oposición.
- Se sempre falas **de máis**, ao final vaste lamentar.
- A vida é o único importante. Todo o **demais** non é nada.
- Naquela tenda pagamos **de máis**.

2. FONÉTICA

a. Indica se a vogal é medio aberta ou medio pechada

Portelo	Comedor	Pasmón	Veloz	Eñe
Efe	Eira	Castelo	Feroz	Meu
Doce	Ele	Moito	Noiva	Moucho
El	Risoño	Eme	Nove	Caracol
Ferrollo	Anel	Dez	Trece	Ela
Época	Óbolo	Besta (animal)	Festa	Merda
Sete	Época	Pendello	Penedo	Avareza
Soubera	Certeza	Precioso	Nobreza	Sol
Técnica	Terror	Cortello	Fomos	Loita
Pobo	Brétema	Penedo	Vén	Tarefa
Riqueza	Abeledo	Caracois	Cadela	Lugués
Apego	Feo	Cambadela	Estrela	Sela
Noso	Veleno	Peito	Leite	Dórico
Mozote	Souberamos	Mollemos	Ocorre	Pesca
Histriónico	Cera	Toco (manco)	Pero	Ofreceres
Dormen	Serven	Cobra (copla)	Marqués	Pera
Través	Abeledo	Torta (doce)	Rifón	Amor
Espantoso	Coide	Creta	Seta	Greta
Profético	Amazónico	Mel	Espello	Crueza

b. Indica se a vogal tónica e/o é aberta ou pechada (semiaberta ou semi-pechada)

Onte	Quen	Memoria	Exercendo	Pero
Empeñar	Voz	Noite	Ser	Guerra
Flor	Solución	Mozo	Tónica	Metela
Devece	Tempo	Dentes	Pelo (cabelo)	Dormen
Rouban	Nenos	Sedas	Ovos	Ollos

Sempre	Moito	Mesma	Quen	Feitos
Crecente	Éticos	Soamente	Quero	Cousa
Só	Aprobatoria	Eterno	Ben	Persoa
Foron	Letreiros	Escolas	Fora	Doces
Poza	Gorxa	Foguetes	Folgas	Enxebre
Bolboreta	Detelo	Tamén	Feroz	Senón
É	Confesión	Memoria	Medo	Vés
Tróuxonos	Momento	Avó	Ve	Inglés
Meu	Sempre	So	Sorte	Aquel
Herdeiros	Propósito	Anacrónico	Mesmo	Foran
Acó	Mortos	Eles	Nós	Nova
Era	Facelo	Xerme	Terror	Concello
Toda	Técnica	Valoración	Comportamentos	Nos
Certeza	Precioso	Superfluo	Home	Hoxe

c. Define os fonemas das seguintes palabras

Roma	Fixo
Servimos	Prezo
Unha	Coche
Arroz	Quen
Bebo	Dixo
Lume	Axuste
Xerme	Talle
Xente	Chourizo
Vez	Lata
Guerra	Lava
Flor	Penedo
Home	Avarenta
Textual	Óptimo
Ozono	Salvaxe
Átono	Póstumo

3. MORFOLOXÍA

3.1 O SUBSTANTIVO

a. Di se son masculinos ou femininos os seguintes substantivos

cárcere	berce	couce	mazá	mesa	paisaxe
mel	pezuño	sal	elite	cinza	masaxe
verdade	auga	arte	dor	trade	almorzo
liberdade	sebe	árbore	nariz	sangue	garaxe
almofada	fel	sinal	colite	ponte	metade
ubre	ferruxe	calor	xantar	traxe	lóstrego
curral	litote	análise	glote	ronsel	tese
complot	laranxeira	síntese	personaxe	testemuña	radio

b. Indica o feminino dos seguintes substantivos

Tecelán		Príncipe	
Abade		Avó	
Carneiro		Cónsul	
Neno		Poeta	
Ladrón		Sacerdote	
Ateo		Home	
Frade		Cabaleiro	
Patrón		Rei	
Saltón		Sogro	
Langrán		Cabalo	
Emperador		Insán	
Curmán		Pastor	
Sapo		Estudiante	
Alcalde		Heroe	
Toleirón		Reo	
Solteirón		Compostelán	

Capitán		Rapaz	
Mentirán		Mestre	
Folgazán		Pai	
Louzán		Español	
Xenro		Monxe	
Padriño		Sultán	
Galo		Europeo	
Pailán		Cidadán	
Cristián		Musulmán	
Ouriolo		Castrón	

c- Escribe o artigo determinado correspondente segundo o xénero:

Análise	Canle	Atenuante	Sida	Vertixe
Garaxe	Fronte	Sal	Armazón	Desorde
Agravante	Arte	Fraude	Costume	Dobraxa
Couce	Peluxe	Nariz	Calor	Cor
Pube	Dor	Mansedume	Cárcere	Agua
Dote	Canal	Dote	Lentes	Paréntese
Farinxite	Paradoxo	Inchazón	Suor	Sentinela
Marxe	Dínamo	Espía	Orixe	Coral (orfeón)
Pantasma	Diadema	Labor	Pagode	Legume
Sinal	Reuma	Palafita	Apocalipse	Sangue
Sebe	Fantasma	Cume	Traxe	Mar
Sal	Escafandro	Leite	Homenaxe	Eclipse
Paisaxe	Masacre	Peluche	Cute	Servidume

d- Indica o plural destes termos:

Camión cisterna		Gánster	
gardalama		Póster	
Político-económica		Ollomol	
Cabalo de vapor		Cartafol	

Vacaloura		Búmerang	
Ourizo de mar		Pub	
Socioeconómico		Hándicap	
Sapoconcho		sándwich	
Fervellasverzas		Anorak	
Porro bravo		Estrelamar	
Coche cama		Hippy	
Casa cuartel		Reirrei	
Cuarto de baño		Clip	
Garda civil		Boicot	
Político-relixioso		Júnior	

e- Indica os substantivos colectivos que se corresponden cos seguintes individuais:

<i>Substantivos individuais</i>	<i>Substantivos colectivos</i>
prato	
abella	
ovella	
castiñeiro	
porco	
paxaro	
illa	
barco	
allo	
montaña	
estrela	
nave	
actor	

3.2 O ADXECTIVO CUALIFICATIVO

a- Distingue entre adxectivos dunha e de dúas terminacións

Adxectivos: azul, posterior, delicado, musical, distante, lanzal, alto, san, grande, célebre, mísero, pobre, fiel, nobre, seguinte, último, anterior, oral, rápida, libre, curto, gobernamental, chan.

Unha terminación	Dúas terminacións

b- Escribe as formas comparativas e superlativas sintéticas dos seguintes adxectivos:

<i>Adxectivo</i>	<i>Forma Comparativa</i>	<i>F. Superlativa sintética</i>
Grande (gran)		
Pequeno		
Bo		
Malo		
Alto		
Baixo		

c- Escribe o superlativo dos seguintes adxectivos:

Célebre		Nobre	
Libre		Estable	
Mísero		Fiel	
Pobre		Cru	
Pulcro		Antigo	
Salubre		Fiel	

Sabio		Xeral	
Acre		Só	

3.3 O DETERMINANTE

a. Escribe as contraccións cando sexa preciso (preposición ou adverbio + segunda forma do artigo)

- U os nenos?
- Imos pasar o tempo cos nenos na praia.
- Vai por o camiño da rúa Gutiérrez Mellado.
- Ela máis o seu irmán sairán o venres por a tarde.
- Tras o meses de inverno agradécese un pouco de calor.
- Nós os tres podemos con todos os informes.
- Trouxeche o libro que dixemos?
- Temos que pasar por a casa de Xoán.
- Entrambos os dous nenos resolveron o problema.
- Repasade ben o tema do Barroco, xa sabedes que me gusta moito.
- Vós os seis podeades formar o equipo de álgebra.
- U as túas amigas? Dixeron que virían.
- Tras a súa proposta a xunta quedou moi satisfeita.
- Vou sempre á casa da miña avoa tras o meu traballo.
- Acabados os exames iremos á praia
- É ben mellor que o fagas por as boas.
- Ambas as dúas son boísimas en matemáticas.
- Vós o tres tedes que coller outro coche, neste non collemos.
- Si pasas o tempo con nós estaremos contentos.
- U o can? Non o vexo dende onte por a noite.

b. Escribe as contraccións do artigo determinado coas preposicións *a*, *con*, *de* e *en* do seguinte xeito:

	ARTIGO			
PREPOSICIÓN	a	o	as	os
a				
con				
de				
en				

c. Escribe as contraccións do artigo indeterminado coas preposicións *con*, *de* e *en*:

	ARTIGO			
PREPOSICIÓN	unha	un	unhas	uns
con				
de				
en				

d. Fai as contraccións necesarias cando sexa posíbel

- Veño con unhas amigas da Universidade.
- Aproveitamos e en uns minutos saímos para alí.
- Tes que comer con un coitelo e con un garfo.
- Veu de un país con un clima diferente a o noso.
- Con unha persoa que houbera confiado en el solucionaríalo problema.
- Fixeron moitas pulseiras con unhas contas de cores.
- Cando fora a pandemia, en o mes de marzo xa nos fomos a o Instituto.
- En a Idade Media moi poucos accedían a as letras escritas.
- Non creo que poda ser capaz de compatibilizar a súa vida con o seu traballo.
- Todos os seres vivos teñen un instinto de supervivencia.
- En unhas semanas iremos a Ibiza con miña nai e meu irmán.
- En esta nova aventura literaria poderemos contar con dous autores diferentes.

- Se quixeramos sacar a a superficie todo o escondido... sería moi perigoso.
- Aqueles zapatos de a miña irmá teñen uns tacos moi altos.
- Falaban con os seus amigos por o ordenador.
- Bailaremos toda a tarde con unhas amigas nosas en a discoteca.
- De unha maneira ou de outra sairemos adiante.
- Veñen en uns barcos moi perigosos cruzando o mar Mediterráneo.
- Con unha sorte como a túa eu nin o pensaría.

e- Explica os valores especiais do demostrativo nas seguintes cláusulas

- Ten un **aquel** especial; é marabilloso.
- **Daquela** non tiñamos móbiles e comunicábamnos ben con teléfonos fixos.
- **Por estas** que non vas á festa. Asegúroche que non!
- Estaban a traballar e **nisto** foise a luz.
- Poderías **aquelar** o meu tocadiscos?
- **Con isto** xa rematamos os exercicios.
- Non me veñas **con esas**.
- **A iso** das nove e media da noite xa está a durmir.
- Non quero **este**, quero **estoutro**.
- Mañá teño que ir ben **aquelada** á entrevista.
- Co **aquel** da pandemia non puideron moverse das cidades.
- **Daquela**, virás ou non?
- Tes que **aquelar** o teu cuarto. Está feito unha gaiola de paxaros.
- Chegamos sempre **a iso** das nove da mañá ao traballo.
- **Daquela** viaxabamos todos os veráns ao estranxeiro.

f- Indica o valor do posesivo en cada un dos seguintes casos

- A túa alumna preferida é intelixente **de seu**.
- **As nosas** son moi especiais.
- **Meu** pai era de Madrid.
- Teño unha casa na praia **de meu**.
- Eles xa pasaron **as súas**.
- **O noso** párroco non quere cobrar as misas.

- Este **meu** xersei pica de máis.
- Teñen **cadanseu** xeados.
- A pola da árbore non puido caer **de seu**.
- Que queres, **meu** amor? Non podo darte máis.
- **O meu** son os problemas de matemáticas
- Ti que pensas? É listo **de seu**.
- **A nosa** rapariga fai 11 anos no mes de marzo.
- **Meu** rei, tes que recoller as cousas.
- O moble da sala é vello **de seu**.
- A neveira é vella e parou **de seu**.
- Trouxeron **cadanseu** presente para o aniversario de Berta.
- Todos os domingos vemos **o Noso** Señor na Igrexa.
- **Meu** pobre! Con todo o que estudou...
- Está claro que **o teu** son os idiomas.

3.4 O PRONOME

a. Identifica os pronomes persoais tónicos e indica a persoa gramatical á cal se refiren

- Vós xa sabedes que vos avisamos con tempo suficiente para o exame.
- Cando vén comigo compórtase adecuadamente.
- Nós sempre fomos moi importantes para elas.
- Se eu fose vostede, tomaría medidas.
- Ti mais el andades sempre a argallar maldades.
- Eu non quero saber nada dese tema; é moi raro.
- Cando eles van á praia nunca deixan soa a toalla.

b- Escribe as contraccións do pronome de terceira persoa

	PRONOME			
PREPOSICIÓN	Ela	El	Elas	Eles
en				
de				

Lembra que as contraccións estas non se dan cando a preposición non rexe directamente o pronome. Como, por exemplo, *de elas estaren alí, non pasaría iso.*

c- Escribe TE ou CHE nas frases seguintes:

1. _Vou_ ver ese ollo
2. Preguntei_ a lección.
3. _Collín_ a calculadora.
4. _Fun_ buscar á casa e non _ atopei_.
5. _Meteu_ nun bo lío.
6. _Lévo_ na miña motocicleta.
7. _Vou_ contar o século XIX resumido.
8. O floreiro _escachou_ nas mans.
9. Que tes? Sóbran_ os cartos?
10. _Vin_ na praia da Illa de Arousa.
11. _Atópo_ todos os luns de camiño á escola.
12. _Felicito_, Nico, polos teus resultados na proba.
13. _Cháma_ Brais.
14. A túa compañeira _meteu_ nun bo lío.
15. Oes, _escóitas_?
16. María, láva_ e víste_ xa que non temos tempo.
17. _Morreu_ o canciño que tiñas.
18. _Fálta_ un chapeu.
19. Os demais _chamáron_ onte para ir á festa.
20. Por _poñer_ aí non ves ben.

d- Localiza os pronomes dos seguinte texto e clasificalos segundo sexan tónicos ou átonos, reflexivos ou non reflexivos:

*Non sei se me ules a rosas
se as rosas me ulen a ti;
só sei que non hai ulido
mellor que o teu para min.*

*Tampouco sei si o sol brilla,
ou se o que brila es ti;
máis sei que si non te vexo
sempre é noite pra min.*
Rosalía de Castro.

e- Explica cal é o principio xeral do pronome átono e oito casos nos que o pronome vai proclítico (antes do verbo).

Caso xeral:

Casos proclíticos:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

3.5 O VERBO

a. Mostra a estrutura das seguintes formas verbais (R+V.T+S.M.T+S.N.P):

Verbos	RAIZ	VOC. TEM	S.M.T	S.N.T
recolieron				
partires				
temías				
andastes				
comprara				
recibiremos				
fuxa				
amemos				
conduza				
come				
andando				
batemos				
xoguei				
colliches				
tomaredes				
partiu				
andaredes				
partirás				
baterán				
pido				
subimos				
serve				
varrerdes				
soben				

b. Subliña as perífrases verbais e indica sobre que informan:

- Mañá imos ir a túa casa na aldea.
- De súpeto, botáronse a rir todos os nenos.
- Os nenos deben comer máis froita.
- Coma todos os anos, leva chovendo toda a semana.
- Non nos volvas a facer o mesmo.
- Heivos chamar a semana próxima.
- Acaba de chamar o teu curmán.
- Onte comezaron a facer as probas de Selectividade.
- Os políticos terán que repetir as eleccións.
- Aldara aínda non veu pero está para chegar nas próximas horas.
- Esa muller ha ter uns trinta anos.
- Non mo creerás pero houbemos de morrer de risa.
- Non hai que ser sempre obediente.
- Meu pai xa ten feito o xantar.
- Segue nevando.
- Anda a facer das súas.
- Ha de haber dez anos que non como porco.
- Han de traernos un regalo da súa viaxe.
- Tes que aprender a dicir non.
- Temos ido á Illa de Arousa moitas veces.
- Acabamos de rematar a maqueta do edificio.
- As nenas están xogando ó tenis.
- Estou a facer unha tradución.
- Ten feito ese biscoito mil veces.
- Anda dicindo que sodes os mellores alumnos que tivo.
- Sabela está a facer un sudoku.
- Tivemos que escapar correndo da chuvia.
- Pode ser que chova hoxe.
- Andan a buscar cogomelos.
- Leva estudado as matrices todo o día.
- Ían a xogar todo o tempo.
- Segue chamándoo sen descanso.

c. Clasifica as perífrases indicando o seu valor ou significado

- Recolle ben a auga do chan que pode escorregar o teu avó.
- Chegou a pensar que o ían botar da fábrica.
- Xa tiña todo aprobado e seguía a entregar traballos voluntarios.
- Berta está estudando Historia porque é a materia que menos lle gusta.
- Non vaias sen abrigo que vas a arrefriar.
- Tivo que repetir o exame porque o profesor perdeuno.
- Hoxe imos explicar a temática das Cantigas.
- Pensamos en mercar una saia porque lle había de quedar ben.
- Deberías abrir sempre a fiestra para ventilar a habitación.
- Se queres falar con ela debes perder a vergonza.

d. Emprega o infinitivo conxugado sempre que sexa posíbel explicando o seu uso ou non en cada caso

- Ao entrar na Academia usa sempre o xel hidro-alcohólico.
- Os meus amigos quixeron mercar todo o alcohol da tenda.
- Puxéronlles un dez por saír voluntarios ao taboleiro dixital na clase de matemáticas.
- É posíbel facer todo o día o mesmo e non acabar tolos da cabeza?
- Non nos crían capaces de estar toda a corentena sen saír da casa.
- Se che doen os pes será por andar a bailar toda a fin de semana na discoteca.
- Imos superar o reto todo o equipo xuntos.
- Antes de principiar a tradución, teremos que comprar os dicionarios.
- Aquí teñen o costume de poñer o caldo fervendo. Sempre temos que esperar a tomalo.
- Antes de entrar na aula do exame, estivo a piques de chorar
- Podedes elixir o cuarto que máis os guste.
- Preferiron saír da clase antes de discutir con eles.
- Todos os que están a traballar con nós merecen un premio polo esforzo e dedicación que mostraron.
- De saber como evitalo, os nenos non houberan feito o que fixeron.
- Entre estudar ou saír elixiches saír.

e. Flexiona o infinitivo persoal sempre que podas

- É preciso facer (vós) reformas na cociña.
- Conseguir agora un sitio para o seminario do Cómic de Pontevedra vaiche custar.
- A partir de setembro xa te podes matricular en Físicas.
- De querer vir con eles, avisa cedo.
- Ao rematar as obras do edificio, cambiaremos o tellado.
- Na súa casa teñen o costume de poñer o caldo fervendo. Sempre temos que agardar a que arrefría.
- Insinuaron ser elas as autoras da novela.
- Comer e rañar todo é empezar.
- Emprestámosche o coche sen saber para que o precisabas.
- Chamáronme xusto antes de saír ti con elas.
- Preferiron cambiar de tenda por non discutir coas dependentas.
- Antes de comezar o exame, debes ler ben todas as preguntas.
- Podedes elixir os libros que máis vos gusten.
- Ao ver o espectáculo, botáronse a rir.
- Cando entraches na clase, marchou o profesor.
- Antes de que lles botasen do traballo, eran moi espléndidos.

f. Escribe o participio regular e irregular dos seguintes verbos

Verbo	P. regular	P. Irregular
<i>Cansar</i>		
<i>Ceibar</i>		
<i>Chocar</i>		
<i>Descalzar</i>		
<i>Encher</i>		
<i>Espertar</i>		
<i>Fartar</i>		
<i>Fixar</i>		
<i>Fritir</i>		
<i>Limpar</i>		

<i>Moer</i>		
<i>Nacer</i>		
<i>Pagar</i>		
<i>Preñar</i>		
<i>Salpresar</i>		
<i>Salvar</i>		
<i>Secar</i>		
<i>Sepultar</i>		
<i>Soltar</i>		
<i>Suxeitar</i>		

g. Apunta os dous participios dos seguintes verbos

<i>Verbo</i>	<i>P. regular</i>	<i>P. Irregular</i>
<i>Acender</i>		
<i>Aflixir</i>		
<i>Bendicir</i>		
<i>Circuncidar</i>		
<i>Coller</i>		
<i>Comer</i>		
<i>Concluír</i>		
<i>Converter</i>		
<i>Corromper</i>		
<i>Desenvolver</i>		
<i>Elixir</i>		
<i>Enxugar</i>		
<i>Erguer</i>		
<i>Escorrer</i>		
<i>Esporranchar</i>		
<i>Eximir</i>		
<i>Imprimir</i>		
<i>Incorrer</i>		
<i>Inserir</i>		

<i>Malcomer</i>		
<i>Maldicir</i>		
<i>Morrer</i>		
<i>Nacer</i>		
<i>Pagar</i>		
<i>Posuír</i>		
<i>Preelixir</i>		
<i>Prender</i>		
<i>Prover</i>		
<i>Recluír</i>		
<i>Recoller</i>		
<i>Refrixir</i>		
<i>Reimprimir</i>		
<i>Reinserir</i>		
<i>Resolver</i>		
<i>Retorcer</i>		
<i>Romper</i>		
<i>Salpresar</i>		
<i>Salvar</i>		
<i>Secar</i>		
<i>Sepultar</i>		
<i>Sobreimprimir</i>		
<i>Toller</i>		
<i>Torcer</i>		
<i>Volver</i>		

h. Conxuga os seguintes verbos irregulares

- 3ªp. sing. Presente de Indicativo do verbo Caber:
- 1ªp. sing. Pretérito de Indicativo do verbo Facer:
- 2ªp. pl. Antepretérito de Indicativo do verbo Estar:
- 1ªp. sing. Pospretérito de Indicativo do verbo Vir:
- 2ªp.pl. Futuro de Subxuntivo do verbo Dikir:

- 3ªp.pl. Copretérito de Indicativo do verbo Dar:
- 2ªp. sing. Pretérito de Subxuntivo do verbo Valer:
- 3ªp. pl. Infinitivo conxugado de Subxuntivo do verbo Ouvir:
- 1ªp. sing. Futuro de Subxuntivo do verbo Querer:
- 3ªp. pl. Pretérito de Subxuntivo do verbo Ter
- 2ªp.pl. Pospretérito de Indicativo do verbo Parir:
- 1ªp. sing. Copretérito de Indicativo do verbo Pracer:
- 3ªp. sing. Pretérito de Subxuntivo do verbo Traer:
- 1ªp. pl. Futuro de Indicativo do verbo Moer:
- 2ªp. pl. Presente de Subxuntivo do verbo Exiliar:
- 2ªp. sing. Antepretérito de Indicativo do verbo Cuspir:
- 3ªp. sing. Copretérito de Indicativo do verbo Apreciar:
- 1ªp. pl. Presente de Subxuntivo do verbo Puntuar:
- 3ªp. pl. Infinitivo conxugado de Subxuntivo do verbo Dicar:
- 2ªp. sing. Presente de Subxuntivo do verbo Pór:

i. Escribe as formas nominais dos seguintes verbos

<i>Verbo</i>	<i>Infinitivo</i>	<i>Xerundio</i>	<i>Participio</i>
<i>Actuar</i>			
<i>Adherir</i>			
<i>Agredir</i>			
<i>Dixerir</i>			
<i>Enviar</i>			
<i>Evidenciar</i>			
<i>Expedir</i>			
<i>Expoñer</i>			
<i>Guiar</i>			
<i>Impedir</i>			
<i>Negociar</i>			
<i>Oír</i>			
<i>Parodiar</i>			
<i>Poder</i>			

<i>Reter</i>			
<i>Rexurdir</i>			
<i>Rir</i>			
<i>Saír</i>			
<i>Sorrir</i>			
<i>Subir</i>			
<i>Suxerir</i>			
<i>Terzar</i>			
<i>Valer</i>			

3.6 O ADVERBIO

a- Clasifica os seguintes adverbios e locucións adverbiais segundo o seu significado ou circunstancia

Acaso, disque, nin, abondo, asemade, outrora, deseguido, quizá, de repente, non, abofé, xaora, hoxe, inda, aí, alá, devagar, así, ao cabo, de todo, seica, xaora, preto, pronto, casemente, encima, cerca, peor, tamén, non xa, de certo, mentres, daquela, diante, ningures, se callar, ulos, acó, acolá, derriba, avante, velaí, a rente, ao chou, mellor, xalundes.

Lugar	
Tempo	
Modo	
Cantidade	
Afirmación	
Negación	

Dúbida	
--------	--

b- Localiza o intruso e sublíñao

Adverbios de lugar: abaixo, alén, arreo, algures, alí, ao pé.

Adverbios de tempo: acotío, decontino, enseguida, sempre, xaora.

Adverbios de modo: asemade, como, devagar, bastante, engorde.

Adverbios de cantidade e precisión: algo, case, mesmo, tan, tamén.

Adverbios de afirmación: abofé, si, tamén, xaora, de certo, ben.

Adverbios de negación: nin, non, sequera, tampouco, menos, non xa.

Adverbios de dúbida: acaso, quizá, quizabes, seica, sequera, se cadra.

c- Emparella os adverbios e as locucións adverbiais que teñan o mesmo significado:

Adrede	De balde
Acotío	Ao lado
Gratis	Decote
Amodo	Devagar
Tal vez	A propósito
Cerca	Nunca
Só	En balde
Logo	Quizais
De seguido	De contado
Inutilmente	Continuamente
Asemade	Ao mellor
Quizá	Despois
Tal vez	Se cadra
Xamais	A seguir
De seguida	Simultaneamente
Decontino	Unicamente

3.7 A PREPOSICIÓN, CONXUNCIÓN E INTERXECCIÓN

a- Sinala as preposicións e as locucións preposicionais

- Foron dar un paseo ata a capela de Valongo.
- Podes telefonar a súa nai ata as oito da tarde.
- Fixo o exame de conducir canda ti.
- Hai uns papeis ao pé da cómoda.
- En lugar de ir con elas preferiu quedar con nós na aldea.
- Fixeron unha campaña en prol dos dereitos dos migrantes.
- A forza de capar fíxose meu pai capador.
- Malia os seus esforzos non conseguiu enganalos.
- As contras batían contra as paredes.
- Saudáronse conforme saíron da reunión.
- Respecto diso eu teño a miña opinión.
- Entraron os alumnos agás os repetidores.
- Non puido entrar na carreira por culpa da nota de Historia.

b- Atopa o intruso de cada columna

Ante	Consonte	Para	Sen
Bajo	Contra	Por	Tras
Canda	Entre	Según	Versus
Con	Hacia	Sobre	Xunta

c- Localiza no seguinte texto as conxuncións e as locucións conxuntivas

Posto que en Inglaterra reinaba a paz, o rei convocou torneos para celebrar o seu matrimonio coa filla do rei de Francia. A futura raíña de Inglaterra era a doncela máis bonita de toda Francia.

As lizas durante a voda elixirían ao mellor cabaleiro da cristiandade. Os mozos que escoitaron o pregón e aspiraban á gloria da cabaleiresca partiron para Inglaterra.

Tras cruzar o canal da Mancha, fronte a unha ermida solitaria nun vasto bosque, un vello fraco, de longas barbas, que lía o libro *A árbore das batallas*, levantouse.

—Quen sodes vos? —preguntou o ermitán.

— Eu son Tirante o Branco. Fillo do señor de Tirania e neto do duque de Bretaña. Vou a Londres para armarme cabaleiro con outros vinte e nove nobres novos. Quero chegar a ser como Guillén de Varoyque —respondeu Tirante.

— A vida dun cabaleiro é perigosa e dura. Un cabaleiro debe ser humilde, xusto, valoroso e forte; ademais de leal ao seu rei e defensor da cristiandade e dos necesitados —explicou ó ermitán.

—E se non cumpre?

—Será chamado Traidor, perderá a súa honra e a súa alma arderá nas lapas do inferno —rematou o ermitán.

Tirante O Branco, Joanot Martorell

d- Escribe o tipo de conxunción ou locución conxuntiva da seguinte lista e fai unha oración:

- mesmo que:
- posto que:
- así que:
- onde:
- senón:
- por conseguinte:
- pero:
- de forma que:
- coma se:
- e:
- nin:
- mais:
- ora... ora:
- asemade:
- do que:
- entón:
- deica que:
- conforme:
- visto que:
- logo:

e- Clasifica as seguintes interxeccións segundo o seu significado (lembra que unha mesma interxección pode rexistrar máis dun sentimento):

Fantástico!, Ah!, Grazas!, Sentido!, Ah!, Olo!, Viva!, Moitas grazas!, Oh!, Atención!, Ben!, Grazas a Deus!, Vaite!, Si!, Menos mal!, Arre demo!, Calma!, Por Deus!, Que gusto!, Coidado!, Estupendo!, Deus lle pague!, Bravo!, Uf!.

<i>Admiración</i>	<i>Advertencia</i>	<i>Agradecemento</i>	<i>Alegría</i>	<i>Alivio</i>

f- Clasifica as seguintes interxeccións segundo o seu significado (lembra que unha mesma interxección pode rexistrar máis dun sentimento):

Que pena!, Ola!, Fóra!, Oh!, Pst!, Coitado!, Oxalá!, Silencio!, Cala!, Bo día!, Quen me dera!, Vaite!, Infeliz!, Cala a boca!, Boa noite!, Queira Deus!, Uf!, Pobre!, Non!, Abaixo!, Salve!, Psss!.

<i>Silencio</i>	<i>Saúdo</i>	<i>Reprobación</i>	<i>Pena</i>	<i>Desexo</i>

4. LÉXICO - SEMÁNTICA

4.1 A CASA

Partes da casa

Caixa do correo	Teito	Tellas	Sala	Cociña
Xanela/Fiestra	Garaxe	Tellado	Chan	Corredor
Alpendre	Curral	Lousado	Cumio	Baño/Aseo
Adega/Cava	Porta	Galería/Solaina	Sala	Peches/Valo
Aldraba	Andar	Cheminea	Beiril	Bufarda
Calzada	Colector	Catavento	Cano	Chanzo
Escadas	Farol	Fechadura	Patín	Contra
Soleira	Poxigo	Pararraios	Xardín	Relanzo

Mobles da casa

Lámpada	Teléfono	Sela	Libraría	Armario
Cadeira de brazos	Espello	Berce	Diván/canapé	Mesa
Estante/Andel	Cortina	Cama	Alfombra	Cabeceiro
Colgadoiro	Alfombra	Consola	Moble bar	Radiador

Utensilios de cociña

Cafeteira	Escumadeira	Friameira	Morteiro	Coitelo
Tesoira	Funil/Embude	Espremedor	Tixola	Xerra
Caneca	Pano de mesa	Relador	Garfo	Grella
Ola/Pota	Culler de pau	Sacarrollas	Cunca	Cazo
Culler	Crebanoces	Cazola	Coador	Copa
Bandexa	Abrelatas	Aceiteira	Azucreiro	Balanza
Paneira	Ensaladeira	Fonte/Prata	Viradeira	Oveira
Trinchante	Froiteiro	Mantelo	Morteiro	Muíño
Batedor	Prato fondo/sopeiro	Prato chan	Salseira	Tenaces
Sopeira	Vinagreira	Tarteira	Teteira	Salseira

Verbos para cociñar

Asar	Ferver	Grellar	Escaldar	Limpar/Lavar
Cocer	Rebandar	Adobar	Trinchar	Amasar
Confeitar	Flamexar	Estufar	Sazonar	Estarricar
Fritir	Salgar	Encebolar	Coar	Enfornar

4.2 A ESCOLA

Dentro da aula

Afialapis	Cadeira	Carpeta	Escuadra	Cola
Armario	Computador	Cartafol	Compás	Clip
Bolígrafo	Calculadora	Cartolina	Caderno	Folla
Borrador	Calendario	Estoxo	Encerado	Goma
Papeleira	Grampadora	Lapis	Grampa	USB
Proxector	Taboleiro	Regra	Mochila	Mapa
Tesoiras	Teclado	Reloxo	Radiador	Mesa
Enchufe	Xiz	Rotulador	Tinta	Rato

4.3 OS TRABALLOS

Profesións

Camareiro/a	Carpinteiro/a	Pallaso/a	Froiteiro/a	Artista
Caixeiro/a	Mecánico/a	Enfermeiro/a	Electricista	Florista
Peiteador/a	Arquitecto/a	Mineiro/a	Barbeiro/a	Xastre/a
Carniceiro/a	Xardineiro/a	Doutor/a	Panadeiro/a	Oculista
Tendeiro/a	Profesor/a	Peón/peoa	Debuxante	Mestre/a
Mariño/a	Mariñeiro/a	Informático/a	Camioneiro/a	Militar
Economista	Opositor/a	Enxeñeiro/a	Funcionario	Policía

Edifícios nos que traballamos

Clínica	Hospital	Salón de peiteado	Barbería	Hotel
Escola	Oficina	Panadaría/ Tafona	Biblioteca	Bingo
Concello	Laboratorio	Praza de abastos	Cafetaría	Empresa
Fábrica	Universidade	Supermercado	Parlamento	Local

Artes plásticas

Bosquexar	Puír	Estampar	Gravado	Retablo
Baixo relevo	Posar	Esculpir	Acuarela	Cícel
Modelar	Mazo	Fresco	Forxa	Óleo
Sombrear	Verniz	Modelaxe	Mural	Pedestal
Pinacoteca	Busto	Matizar	Deseño	Panel
Martelo	Torno	Lenzo	Manequín	Pintura

4.4 O TEMPO DE LECER

Medios de transporte

Taxi	Transatlántico	Veleiro	Globo	Helicóptero
Triciclo	Transbordador	Camión	Lancha	Submarino
Canoa	Ambulancia	Avioneta	Tándem	Bicicleta
Carruaxe	Autobús	Caravana	Moto	Coche
Metro	Nave espacial	Góndola	Tanque	Carro
Tranvía	Funicular	Camioneta	Teleférico	Traíñeira

Cine

Cámara	Arte	Proxector	Curtametraxe	Iluminador/a
Plataforma	Director/a	Celuloide	Longametraxe	Maquillador/a
Claqueta	Cámara	Lentes 3D	Actor/Actriz	Acomodador/a
Pantalla	Butaca	Montaxe	Comediante	Axente

4.5 A NATUREZA

As árbores froiteiras

Maceira	Pereira	Guindeira	Piñeiro	Milgranda
Nespereira	Cerdeira	Mangueira	Oliveira	Claudeira
Limoeiro	Ameixeira	Marmeleiro	Castiñeiro	Plataneiro
Laranxeira	Figueira	Pexegueiro	Nogueira	Albaricoqueiro

Outras árbores

Acíñeira	Cedro	Teixo	Piñeiro bravo	Bidueiro
Carballo	Faia	Loureiro	Abeto	Acacia
Amieiro	Sobreira	Ameneiro	Sequoia	Tuia
Salgueiro	Bieiteiro	Bidueiro	Chopo	Acivro

Arbustos

Buxo	Herba luísa	Romeu	Codeso	Carqueixa
Toxo	Trobisco	Érbedo	Frundo	Chamariza
Xara	Sanguiño	Caramiña	Breixo/Uz	Hibisco
Cimbro	Estripeiro	Carrasca	Pudia	Arandeira

Flores

Caravel	Xeranio/Pelargonio	Xasmín	Xirasol	Dalia
Magnolia	Crisantemo	Gladíolo	Chuchamel	Camelia
Hortensia	Violeta/Viola	Chorima	Papoula	Rosa
Pensamento	Margarida	Azucena	Tulipán	Petunia

Herbas e especias

Pementa	Bergamota	Menta	Xenxibre	Anís
Ceboliño	Maiorana	Ourego	Romeu	Allo

Estragón	Melisa	Pirixel	Tomentelo/Tomiño	Cravo
Maravalla	Cúrcuma	Anxélica	Herba luísa	Canela

Froitas

Laranxa	Limón	Granada	Figo	Mazá
Néspera	Sandía	Framboesa	Caqui	Pera
Plátano/Banana	Melón	Castaña	Ananás	Uva
Amorodo/Morote	Dátil	Aguacate	Abelá	Noz

Insectos

Mosca	Cínife	Tabán/Moscardo	Cascuda	Vacaloura
Abella	Saltón	Avespa/Nespra	Libélula	Eiruga
Escaravello	Bolboreta	Grilo/Agulla	Xoaniña	Mosquito
Formiga	Verme	Cadela	Piollo	Pulga

Animais de granxa

Coello/a	Pato/a	Can	Cadela	Ovella
Galiña	Pavo/a	Cabalo	Egua	Carneiro
Galo	Vaca	Touro/Boi	Cabuxa	Burro/Asno
Cocho/a	Chibo/Castrón	Cabra/Xena	Ganso	Mula

Animais salvaxes

Curuxa	Golfiño	Raposo/Golpe	León, Leoa	Elefante/a
Moucho	Balea	Lobo/a	Puma	Rinoceronte
Gabián	Polbo	Xabaril	Tigre	Xirafa
Falcón	Lura/Choco	Corzo/a	Pantera	Cebra
Aguaia	Quenlla/Tiburón	Cervo/Veado	Serpe/Bicha	Mono/Simio

Peixes

Abadexo	Meiga/Rapante	Ollomol	Pescada	Atún
Robaliza	Peixe sapo/Rabada	Rodaballo	Sardiña	Troita
Faneca	Peixe espada	Xurelo	Raia	Salmón
Dourada	Xouba/Parrocha	Bacallau	Congro	Marraxo

Aves

Cegoña	Cisne	Papagaio	Gabián	Andoriña
Gaivota	Ganso	Laverca	Voitre	Pernileiro
Pelicano	Pato	Perdiz	Aguia	Calandriña
Flamengo	Garza	Pica	Miñado	Pardela
Verderolo	Arao	Xilgaro	Liñaceiro	Rousinol/Reiseñor
Corvo	Merlo	Cuco	Pomba	Escribenta
Lagarteiro	Peto	Gralla	Paspallás	Paporroibo
Pega	Pardal	Pimpín	Grou	Miñado/Bexato
Lavandeira	Paíño	Ouriolo	Ferreiriño	Mazarico
Estorniño	Rula	Carrán	Xirín	Chasco

4.6 OS FENÓMENOS ATMOSFÉRICOS

VENTO	AUGA	LUZ	NEVE/XEO	NÉBOA
Borrasca	Choiva	Lóstrego	Alude	Brétema
Cifra	Chuvasco	Chispa	Carambelo	Calixe
Brisa	Chuvisca	Raio	Carazo	Neboeira
Corisco	Dioivo	Relampo	Farrapo	Fuscallo
Furacán	Humidade	Relustro	Folerpa	Nebra
Refacho	Orballo	Trono	Pedrazo	Mera
Temporal	Seca	Tronada	Xeada	Neboento
Vendaval	Balloada	Alustro	Sarabia	Borraxeira
Xistra	Arco da vella	Apago	Lazada	Bruma

4.7 AS PERSOAS

Maneiras de ser

Exaxerada/o	Crítica/o	Feliz	Sedenta/o	Parva/o
Observador/a	Mentirán/ana	Fraca/o	Intransixente	Tola/o
Despistada/o	Extravertida/o	Tímida/o	Insistente	Optimista
Famenta/o	Emocionada/o	Exigente	Empática/o	Franca/o
Sabichón/ona	Axuizada/o	Sincera/o	Brusca/o	Testuda/o
Curiosa/o	Agradable	Estrita/o	Benévola/o	Prudente

Hixiene e coidado persoal

Xabón	Cepillo do cabelo	Colorete	Laca	Albornoaz
Xampú	Cepillo de dentes	Esponxa	Crema	Desodorizante
Xel	Máquina de barbear	Toalla	Colonia	Tesoiras
Peite	Verniz de uñas	Secador	Perfume	Lima

Linguaxe inclusiva

Persoal	Adquirinte	Colectivo	Diversidade funcional	Contribuínte
Agrupación	Persoa	Clientela	Ser humano	Veciñanza
Asociación	A dirección	Tropa	Colectividade	Alumnado
Cidadanía	Asinante	Profesorado	Presidencia	Migrante
Equipo	Humanidade	Familia	Xente maior	Comunidade
Habitante	Viandante	Mocidade	O pobo galego	Solicitante

Complexión

Alta/o	Pequena/o	Louro/a	Encrechada/o
Baixa/o	Forte	Mouro/a	Larga/o
Gorda/o	Débil	Clara/o	Lene ou Suave
Delgada/o	Osuda/o	Escura/o	Áspera/o
Grande	Elegante	Sinxela/o	Firme

REFRÁNS E FRASES FEITAS. Explica o seu significado:

A.

Á xente de aldea non lle fagas mal que non cho merece mais non lle fagas ben que non cho agradece.

Auga parada non move muíño.

Aquí andan os ladróns detrás dos que rouban.

Amigo que non da e coitelo que non corta aínda que se perda non importa.

Aprende por arte e irás adiante.

B.

Besta vella non entra ao paso.

Bo avogado, mal veciño.

Boas son as miñas veciñas pero xa me faltan tres galiñas.

Bonitura, sete falas disimula.

Brétemas no alto, chuvia no baixo.

C.

Cada un fala da feira segundo lle vai nela.

Cando a esmola é moita ata os santos desconfían

Cando falares de alguén mira de quen a quen.

Cantar e comer non pode ser.

Contas claras honran as caras.

D.

Dáme dos meus aínda que sexan xudeus.

Dáme pan e chámame can.

De moito tropezar apréndese a andar.

Des que se pon o sol pouco día queda.

Diñeiro prestado, amigo acabado.

E.

É mellor dar a pobres que pedir a ricos.

Empresta e non cobres e verás onde morres.

En casa chea logo se fai a cea.
En terra de lobos ouvear coma eles.
Entre fillos e irmáns non metas as mans.

F.

Faga sol o faga vento cada cousa no seu tempo.
Fanas os burros e páganos os arrieiros.
Frades e ameixeiras Deus as quite das miñas leiras.
Fillo es e pai serás, segundo fixeres así o farán.
Fillos criados traballos dobrados.

G.

Gaivotas no mar, mariñeiros a pescar. Gaivotas na terra, mariñeiros á merda.
Gárdate do can que non ladra e da muller que non fala.
Gasta en festas e viño o que has deixar aos sobriños.
Gastar e non ter, non pode ser.
Gato farto non é lambisqueiro.

H.

Hai homes, homiños, macacos e macaquiños.
Hai sol que rega e auga que queima.
Home previsto non é vencido.
Home tramposo e muller mentireira na casa de quen os queira.
Home sentado non fai bo mandado.

I.

Inda é máis caro o pringue que o peixe.
Inda non asamos e xa pringamos.
Inda que non haxa branca que haxa planta.
Irmáns sexamos e que de comer teñamos.

L.

Lamber non é comer.
Leiras para traballar sobraranche a quen dar.

Liño de Holanda pesa e non anda.

Lúa a saír marea a subir.

Lúa nova con treboada, trinta días mollada

M.

Mentres non hai morte non hai mala sorte.

Mércalle a quen herdou que non sabe o que lle costou.

Mexan por nós e temos que dicir que chove.

Moitos a mandar, barco as pedras.

Morreu o rato tapouse o burato.

N.

Ningún morto verás do que falen mal no seu funeral.

No meu carro non vai á misa.

Non hai pega sen mancha negra.

Non se collen as troitas coas pernas enxoitas.

Nunca lle pidas a quen pediu nin sirvas a quen serviu.

O.

Onde hai papeis calan barbas.

Ó dito dito e ó feito peito.

O que garda sempre ten.

O que non ten que facer, sacha os nabos antes de nacer.

O que regala ben vende se o que recibe o entende.

P.

Palabra. Dixo o lobo á cabra.

Palla no meu, viga no teu.

Para comer sempre hai xente. Se fora para traballar...

Para non marearse non embarcarse.

Para quen é burro... Chégalle ben a albarda.

Q.

Quen cabritos vende e cabras non ten, dalgún lado lle vén.

*Quen compra sen ter vende sen querer.
Quen moito escolle mal acerta.
Quen o pouco despreza, menos merece.
Quen ten cu ten medo.*

R.

*Retírate po que aí vai o borrallo.
Ricos e ventureiros están os contos cheos
Rifan as comadres por dicir as verdades.
Roma e Pavía non se fixeron nun día.
Ruín é o can que lle da o óso e non o aproveita.*

S.

*Sardiña que leva o gato non volve ao prato.
Se dorme o gato bailan os ratos.
Se o mozo quixera e o vello puidera non habería cousa que non se fixera.
Sen cordel e sen compás pouca cousa farás.
Sogra, mando e doutor, canto máis lonxe mellor.*

T.

*Tanto ten Xan coma Perillán.
Tendo saúde e comendo ben o traballo non mata a ninguén.
Ti que o sabes e eu que o sei, cala ti que eu calarei.
Trampas non pagan débedas.
Tras do perdido non hai que ir buscar.*

U.

*Un ollo no prato e outro no gato.
Unha cousa é predicar e outra dar trigo.
Unha fouce non fai sega.
Unha vez te casarás e mil te arrepentirás.
Urdir e tecer non pode ser.*

V.

Vale máis calar que con burros falar.

Vale máis pequeno e agudo que grande e burro.

Vale máis ser amo dun burro que criado dunha recua.

Van as leis para onde queren os reis.

Veciño ocioso, veciño perigoso.

X.

Xa está a varrer a nora o que ve a sogra.

Xa que a vida é corta, gozala importa.

Xente da vila, queren que lles des e non que lles pidas.

Xente enterrada, moi eloxiada.

Xente nova e leña verde todo é fume.

Z.

Zamora non se tomou nunha hora.

Zoco, canto me duras? Canto ti me untas!

Zocos na lama fan ganancia, que non no xergón da cama.

CAMPO SEMÁNTICO

1. Forma campos semánticos de 10 vocábulos cada un de SENTIMENTOS, UTENSILIOS DE COCINA, HIGIENE PERSONAL.

<i>SENTIMENTOS</i>	<i>UTENSILIOS COCINA</i>	<i>HIGIENE PERSONAL</i>

2. Forma campos semánticos de 10 vocábulos cada un de ROUPAS, CORES, OFICIOS

<i>ROUPAS</i>	<i>CORES</i>	<i>OFICIOS</i>

3. Forma campos semánticos de 10 vocábulos cada un de CALZADO, CARREIRAS UNIVERSITARIAS, ELECTRODOMÉSTICOS

<i>CALZADO</i>	<i>CARREIRAS UNIVERSITARIAS</i>	<i>ELECTRODOMÉSTICOS</i>

4. Forma campos semánticos de 10 vocábulos cada un do campo semántico dos cinco sentidos

<i>VISTA</i>	<i>TACTO</i>	<i>GUSTO</i>	<i>OLFACTO</i>	<i>OÍDO</i>

CAMPO ASOCIATIVO

1. Organiza os termos seguintes en tres campos asociativos e dálles nome

Termos: vaso, pluma, abelá, peteiro, cola, ollo, noz, papo, crebanoces, garfo, figueira, mantelo, zanco, muíño de café, voar, relar, ventre, uvas, trinchar, quente, morno, coador, grosella, dorso, recolleita, ameixa, amorodo, choca, sementar, poda, peteiral.

C.A 1:	C.A 2:	C.A 3:

2. Busca sete palabras que podan pertencer a máis de un campo asociativo

-
-
-
-
-
-
-

3. Localiza ó intruso de cada campo asociativo e sublíñao

Campo asociativo do mar: alga, preamar, navegar, onda, lapela.

Campo asociativo da televisión: gravar, azul, anuncio, micrófono, locutor.

Campo asociativo do libro: publicación, ler, liberdade, brisa, editora.

4. Explica a diferenza entre campo asociativo e campo semántico e pon un exemplo de cada caso

Def. de campo asociativo:

Ex:

Def. de Campo semántico:

Ex:

5. Escribe cinco termos para cada un dos campos asociativos seguintes:

<i>Cultura galega</i>	<i>Vacacións</i>	<i>Cambio climático</i>

FAMILIA LÉXICA

1. Escribe as familias léxicas dos seguintes termos

LEITE	ABELLA	PERSOA	PEDRA

2. Clasifica as seguintes palabras segundo a familia léxica á que pertencen

Palabras: caixoneira, calorífero, caixón, encaixar, civilidade, incívico, desencaixar, zapatazo, encaixe, zapatilla, desencaixe, cívico, calorosa, cidadáns, cálido, incivil, quente, zapatón, acaloramento, cidadán, cidadanía, cidadá, cidadela, civilizable, civilización, zapateiro, calórico, zapataría, zapateado.

CAIXA	CALOR	CIDADE	CIVIL	ZAPATO

3. Di a que familia léxica pertencen as seguintes palabras:

F. L 1:	F.L 2:	F.L 3:
Paternal Paternidade Padriño Patrimonio Padrasto Paterno Patriarcal Patriarcado Apadriñar Apadriñamento	Maternal Maternidade Madriña Matrimonio Madrasta Materno Matriarcal Matriarcado Amadriñar Madriñado	Filial Filiación Afiliado Afiliarse Afiliación Afiliada Filia Afillar Afillado Afillada

4. Agrupa estes vocábulos segundo a súa familia léxica e separa o radical dos prefixos e dos sufixos en cada un deles

Vocábulos: abocar, foliado, ultramar, niñada, esfollar, caseiro, desbocado, foliáceo, solleiro, solaina, bocadillo, mariñeiro, aniñadoiro, casal, marusía, solarío, casadeiro, aniñar.

Familia léxica 1:

Familia léxica 2:

Familia léxica 3:

Familia léxica 4:

Familia léxica 5:

Familia léxica 6:

SEGMENTACIÓN

1. Clasifica as seguintes palabras en simples, derivadas, compostas e parasintéticas

Palabras: malferir, caloroso, lucecú, filósofos, desigual. Beiramar, salvavidas, desfacer, fermosísima, neneiro, mocidade, combater, abrelatas, baixorrelevo, destronar, vacaloura, claridade, radicais, escuridade, camposanto, empobrecidos, desproporcionada, encandecida, liberadora, antesala, casal, desde, mesa, pasteiro, meniño.

<i>Simples</i>	<i>Derivadas</i>	<i>Compostas</i>	<i>Parasintéticas</i>

2. Relaciona as palabras das dúas columnas para facer palabras compostas:

Auga	Manchas	_____
Salvar	Mol	_____
Ollo	Auga	_____
Auga	Ardente	_____
Parar	Serra	_____
Gardar	Lapis	_____
Xordo	Arder	_____
Moto	Mudo	_____
Afiar	Vidas	_____
Tira	Lamas	_____
Quita	Rollas	_____

3. Escribe tres palabras derivadas de cada unha das seguintes:

- Atrever:
- Terra:
- Recibir:
- Prohibir:
- Pan:
- Servir:
- Reloxo:
- Lousa
- Atribuír:
- Conversa:
- Ferver:
- Casa:

4. Explica a fórmula de formación das seguintes palabras parasintéticas:

- Enxordecer:
- Descampado:
- Engaiolar:
- Amañecer:
- Aluaxe:
- Desennobrecer:

5. Segmenta as seguintes palabras explicando os seus constituíntes:

- Gardería:
- Aniquilamento:
- Afungadoiro:
- Galeguizar:
- Sacarrollas:
- Botafumeiro:
- Aromaterapia:
- Marítimo:
- Ilegalizada:
- Fidalgo:

RELACIÓNS SEMÁNTICAS

1. Escribe o hiperónimo dos seguintes vocábulos:

- Gato, can, cabalo, porco, home:
- Rosa, papoula, violeta, margarida, hortensia:
- Bolígrafo, lapis, goma, afialapis, rotulador:
- Mercurio, Venus, Terra, Marte, Xúpiter:
- Talco, Calcita, Fluorita, Ortosa, Cuarzo:
- Un, dous, tres, catro, cinco:
- Acotío, aínda, antes, decote, tarde:
- Espertar, eximir, fartar, frixir, limpar:
- A, agás, ante, após, ata:
- Bidueiro, ameneiro, carballo, acivro, salgueiro:

2. Escribe cinco hipónimos de cada un dos seguintes hiperónimos:

- Medios de transporte:
- Gases nobres:
- Árbores froiteiras:
- Cidades galegas:
- Instrumentos musicais de corda:
- Materias de ciencias:
- Nomes galegos de meniños:
- Escritoras galegas:
- Científicas españolas:
- Praias das Rías Baixas:

3. Escribe tres sinónimos e tres antónimos dos seguintes vocábulos:

<i>Vocábulo</i>	<i>Sinónimos</i>	<i>Antónimos</i>
Ledicia	- - -	- - -
Saña	- - -	- - -
Habilidade	- - -	- - -
Dar	- - -	- - -
Razoar	- - -	- - -
Agarimo	- - -	- - -
Brava	- - -	- - -
Lista	- - -	- - -
Bruxo	- - -	- - -
Arrendar	- - -	- - -

4. Explica razoadamente se os seguintes vocábulos son antónimos complementarios, recíprocos, antónimos gramaticais ou lexicais:

- Baleiro – Cheo:
- Folgazán – Traballador:
- Enfermo – San:
- Pagar – Cobrar:
- Perder – Gañar:
- Entrar – Saír:
- Quente – Frío:
- Nunca – Sempre:
- Macho – Femia:
- Fácil – Difícil:
- Contar – Descontar:
- Non – Si:
- Bravo – Manso:
- Real – Irreal:
- Encoller – Estirar:
- Branco – Negro:
- Hábil – Inhábil:
- Doce – Amargo:
- Regular – Irregular:
- Normal – Anormal:
- Perder – Atopar:
- Sobrar – Faltar:
- Abaixo – Arriba:
- Activa – Inactiva:
- Aprobar – Suspende:
- Vivo – Morto:
- Día – Noite:
- Claridade – Escuridade:
- Perfecta – Imperfecta:
- Limpar – Luxar:

5. SINTAXE

a- Di se as seguintes unidades son frases ou oracións:

- Ollo coas burlas!
- O libro da Historia Interminable.
- Hoxe veu meu curmán.
- Con coidado!
- As miñas veciñas.
- Non tiña problemas coas matemáticas.
- Vendeulle o pan pola tarde.
- A nena do xersei amarelo.
- Miña nai ten o pelo azul.
- As miñas veciñas quérense moito.

b- Subliña as principais funcións sintácticas da cláusula:

- Berta e Carme sacaron todo sobresalientes.
- Miña nai viaxou a moitos lugares de Europa e África.
- María é periodista na Deputación.
- Compreille unha casa ao meu irmán.
- A loura está enferma.
- Deulle unha aperta polas súas palabras.
- A auga de Ibiza loce transparente.
- Estivo onte connosco na casa dos meus pais.
- Xoga co teléfono todo o día.
- Paula fala moi ben francés.
- Meu primo saudou a Breixo na comida.
- Parecía parvo.
- Eles comeron de máis na voda de Aldara.
- Lémbranse de ti todos os días.
- Aquelas rapazas son moi xeitosas.
- Antonio escribe novelas todos os veráns.

c- Constrúe enunciados que conteñan as seguintes estruturas:

- fr. subst.(NÚC+MOD)
- fr. adv. (MOD+NÚC)
- fr. verb. (NÚC [perífrase])
- fr. adx. (MOD + NÚC + MOD [fr. prep.])
- fr. nom. (DET + NOM [fr. nom.])
- fr. prep. (REL+TER [fr.subst.])

d- Escribe que tipo de oracións impersoais son as seguintes:

- Preguntan por túa nai
- A casa de miña nai foi vendida a bo prezo.
- Aí respírase moi ben..
- Fai bo tempo.
- Choveu moito todo o ano

e- Clasifica estas frases en simples, compostas ou complexas

- Entraron e saíron.
- O meu curmán.
- As alumnas de alemán que chegaron onte.
- Estivo a gardar todas as cadeiras da piscina.
- Non vai chover.
- Moi grande.
- Alegre e contenta.
- A modiño.
- Vin e vencín.
- As nenas de María.
- Os meus alumnos de alemán traballan de tradutores.
- O veciño do que falabamos é avogado.
- Chegaron antes do previsto.
- Ninguén deles.

f. Indica se as seguintes cláusulas son atributivas ou predicativas (transitivas, intransitivas ou impersonais) ou pasivas.

- A auga corre polo carreiro da veiga.
- A herba Luísa é unha herba boa para o estómago.
- Vai un solciño moi agradábel.
- Choveu todo o mes.
- Tróuxenvos un recordo da miña viaxe por América.
- A pelota foi golpeada polo adestrador.
- Estivo a regar toda a horta.
- Non che deixo comer a tarta hoxe.
- Os seus compañeiros só queren bailar na discoteca.
- Nesa maratón corren dez mil persoas.
- O telexornal deu a noticia da suba de impostos.
- Está a comer nas xoubas.
- Iso é moi saudábel.
- Vendeuse a casa da aldea.

g. Explica se as seguintes oracións compostas son copulativas, adversativas, disxuntivas, distributivas ou explicativas:

- Nin come nin deixa comer.
- Fala o que queiras pero fala baixo.
- Vas ir á escola ou vas quedar na casa?
- Ben quere peixe ben come ensalada.
- María é moi boa rapaza, é dicir, é moi boa persoa.
- Xoán baila todos os días ás tres e lago ten a clase ás catro.
- Non puido coller vacacións en agosto pero colleunas en setembro.
- Ou chove ou vai frío; isto é terrible.
- Imos con retraso, ou sexa, date présa.
- Veu as dúas da mañá e chegou moi cansa.
- Non temos tempo máis temos que ter o traballo feito.

h. Escribe o tipo de subordinada substantiva que corresponde a cada cláusula:

- O profesor dixo que perdera a paciencia.
- É preciso que tomes o zume de laranxa todos os días.
- Non sei se ir ao cine con el.
- Preguntábase quen sería a rapaza aquela tan boa en matemáticas.
- É conveniente comer san.
- Anda preto de saber a verdade.
- A idea da fusión do núcleo foi exposta por Berta.
- Está que non da feito.
- Fartouse de traballar todo o verán.
- Acabou canso de que lle dixeran o mesmo sempre.
- Viu ben a idea de estudar o que lle gustaba.
- Déronlle a matrícula a quen a merecía.
- Finalmente aceptou que se foran da súa casa.
- Preocupouno que non o chamaran para o posto.
- Finalmente escribiu: sodes os mellores alumnos que tiven.

i. Escribe a función do nexa das seguintes subordinadas adxectivas:

- O rapaz que viches no hospital é o meu afillado.
- O vestido que me compraches é precioso.
- Esta é a casa onde naceron meus avós.
- Gústame moito como pensas.
- Lembrámonos cando viñades por aquí.
- Chamaron a empresa a cal coñecían.
- Os textos, cuxa redacción fixeches, son moi bos.
- A planta que produce mazarocas con grans enormes é de meu veciño.
- O xeso branco que compramos era de mala calidade.
- Este é o lugar onde quero me casar.
- A rapaza que ten o poema foi a ganadora do Instituto Valle-Inclán.

I. Escribe o tipo de subordinada adverbial que corresponde a cada cláusula

- Cando chegaron á festa os seus pais xa marcharan.
- Falei diante da clase como esperaban os meus compañeiros.
- Di menos do que sabes.
- Os profesores viñeron para axudarnos.
- Non é difícil, aínda que volo pareza agora mesmo.
- Sempre fala como se tivese razón.
- Actuou segundo pensaba que debía facelo.
- Paseaba pola praia sen importarlle o frío.
- Cando falas da igualdade, encántasme.
- Tendo amigos, non fai falta moito máis.
- A forza de capar fíxose meu pai capador.
- Se mo fas ben, póñoche un dez.
- Faino de tal xeito que poda converterse en lei universal.
- Fixémolo conforme quería a profesora.
- Se só non podes, con amigos si.
- Non é tarde así que podes intentar entregar os traballos pendentes.
- En canto o chamei veu a visitarme.
- É tan listo coma ti.
- Fala moi ben porque pensa o que di.
- Somos uns privilexiados, polo tanto, debemos facer algo polos que non tiveron tanta sorte.

m. Explica os valores de SE nas seguintes cláusulas

- Berta e Paula lévan**se** moi ben.
- Nunca **se** queixa por nada.
- Lavou**se** en dez minutos, todo un récord.
- Déron**se** unha aperta.
- Estase moi ben aquí.
- **Se** collen as entradas para o concerto verémonos alí.
- Necesítan**se** voluntarios para o comedor de san Francisco.
- No restaurante Pontetapas de Pontevedra cómes**e** ben.

- Escribí**se** polo WhatsApp todos os días.
- Valórou**se** o traballo dos médicos durante a pandemia.
- Mira **se** podedes ter hoxe listo o caderno de debuxo.
- Sentíu**se** anónimo por unha vez e esa sensación encantoulle.
- Nunca **se** arrepeniu de deixar aquel traballo.
- Aquí fála**se** moito daquela profesora de lingua tan boa.
- Na miña casa din: “Pon**se** lavanda no cuarto e os insectos marchan”.
- Vai poñer**se** a chover.
- Ofréc**ese** traballo de tradutor polas tardes.
- Alúga**se** casa para o verán en Sanxenxo.
- O director referíu**se** aos mellores expedientes do colexio.
- Lembrábase**se** del todos os días.
- Os nenos intercámbian**se** cromos a saída do colexio.
- Admíra**se** moito a Agustina de Aragón.
- O rato moveu**se** rapidamente dun lugar a outro da veiga.
- Quería que todo volve**se** a ser como antes.
- O can volveu**se** contra os ladróns que entraron na casa.
- Págase**se** moito de ser banqueiro aínda que non me guste o traballo.
- Cando llo dixo púxo**se** colorada.
- Deixou**se** moito e agora caeu enfermo.
- O home deitou**se** na cama porque estaba canso.
- **Se** non llo deixase, non cho rompería.

n- Explica os valores do QUE nas seguintes cláusulas

- O “**que**” pode ser un pronome relativo, exclamativo, interrogativo, unha conxunción e un substantivo.
- O neno **que** viches é o fillo da profesora de matemáticas de 2º da ESO.
- **Que** bo tempo vai! É unha marabilla!
- Finalmente aceptaron **que** fixeramos a festa na nosa casa.
- Gustoulle **que** o elixiran primeiro.
- Tes **que** falar co teu xefe para o aumento de salario.
- Aínda non comprendo **que** cales ante as inxustizas.
- O reloxo **que** trouxeches non funciona ben.

- **Que** queres **que** che diga?
- Iremos a visitar o Museo del Prado antes de **que** escureza.
- Aínda **que** pareza o contrario é moi bo estudante.
- Corre **que** corre; todo o día igual.
- É tan alto **que** non colle no coche.
- Desde **que** te coñezo sei **que** chegarás lonxe.
- Antón dixo **que** perdera a paciencia.
- Está **que** non pode máis co irmán.
- **Que** vas estudar o ano **que** vén?
- Por moitos cartos **que** teñas non serás máis que os demais.
- Para **que** me oias as miñas palabras adelgázanse un pouco.
- Onde queira **que** haxa unha árbore haberá unha posibilidade.
- Iremos para a aldea **que** é onde mellor estamos.
- Hai un refrán **que** di: “A xente **que** non é agradecida é esquecida”
- **Que** ides tomar para beber?
- Por moito **que** digan que non podes, ti pensa **que** sempre se pode.
- Fixemos este caderno para **que** practiques antes dos exames.
- Díxolles **que** podían chamar se precisaban a súa axuda.
- Pensa **que** xa vas comprendendo os valores do **que**.
- **Que** bo traballo fixeches!
- Sempre tes **que** ver as cousas da mesma maneira e así non se pode.
- **Que** ledicia vervos por aquí!
- É moi importante **que** entendamos o impacto das migracións.
- **Que** o saiba cargar e **que** o cargue ben non significa **que** non sexa pesado.
- **Que** boa sorte tivemos de atopar este caderno.
- Quero **que** cheguemos a un entendemento mutuo.
- **Que** che dean!
- E **que** chova! Se total o lume levámolo dentro.
- Disque sempre se van os mellores, así **que** ti tranquiliño...
- **Que** pouco durou a festa!
- Non sei aínda **que** é iso do que falan aqueles.
- Éche o **que** hai!
- O **que** vive ao lado ten un contrato millonario co Rei Zentolo.
- Din **que** canto máis feos son os cans, máis ladran.

6. LINGUA E SOCIEDADE

a- Substitúe os castelanismos pola palabra galega correcta

Acunar		Apuntalamiento	
Alineación		Bostezo	
Alinear		Bolsillo	
Almohada		Bordillo	
Ancla		Burbuxa	
Andanada		Buzo	
Apenar		Cabaña	
Apremio		Calabacín	
Chasquido		Estofar	
Corazonada		Incordio	
Golfo		Increíble	
Lodazal		Mohoso	
Migaza		Muslo	
Nalga		Nadie	
Naranxo		Mecheiro	
Pestaña		Rascaceos	
Sumideiro		Texa	
Taimado		Vanidade	
Zambullir		Zumo	

b- Substitúe os lusismos pola palabra galega correcta

Cabeça		Nuven	
Coluna		Pele	
Conceición		Perfeito	
Dicer		Povo	
Efeito		Praz	
Escrever		Preconceito	

Explodir		Proprio	
Fáceis		Reduz	
Fim		Seio	
Foste		Simplesmente	
Fundo		Somente	
Isso		Tais	
Jantar		Trabalho	
Luta		Tudo	
Movimento		Vale	
Nervoso		Veia	

c- Substitúe os arcaísmos pola palabra galega correcta

Acaescer		Door	
Acrescentar		Estoria	
Caloña		Estormento	
Caor		Falescer	
Capiduo		Favorescer	
Cibdá		Homaxe	
Cibdade		Lluscente	
Conquerir		Maor	
Coor		Merescer	
Crescer		Miragre	
Debescer		Moimento	
Nascer		Outo	
Parescer		Piño	
Rescibir		Seenzo	
Tiduo		Trebutto	
Vegada		Xinea	

d- Substitúe os dialectalismos pola palabra galega correcta

Dou		Cais	
Eiquí		Chao	
Unhos		Couro	
Cual		Estos	
Cuando		Faemos	
Haixa		Laricar	
Verao		Millor	
Aquila		Nuite	
Cuiro		Pantalois	
Valo		Peirán	
Truxen		Truxen	
Trutia		Vasoura	
Aquelos		Verquer	
Tu		Víspera	
Abondar		Xeollo	

e- Substitúe os vulgarismos pola palabra galega correcta

Ámbeto		Gávea	
Amisora		Gomitar	
Anzó		Granda	
Cincoenta		Grinalda	
Documento		Gueiteiro	
Dazaseis		Gueivota	
Delor		Hestil	
Direito		Histórea	
Dispois		Igoal	
Edá		Língua	
Égoa		Lubrigante	
Enciño		Madorra	
Cuciña		Meimiño	

Arbre		Melro	
Espranza		Mistura	
Esprito		Mixiricas	
Estámago		Pantasía	
Gandra		Pelegrín	
Garavata		Pidir	
Piteiro		Polígano	
Probe		Queixón	
Quirido		Ragaña	
Somente		Taléfano	
Títalo		Torreiro	
Últemo		Úneco	
Virtú		Rebaño	

f- Substitúe os hiperenxebrismos pola palabra galega correcta

Abandoado		Achádego	
Acrarexar		Adicar	
Adicatoria		Adourar	
Advertenza		Alteirar	
Amabre		Ambente	
Anguria		Anseio	
Antea		Apaixoado	
Apaixoar		Atroador	
Apesadumado		Condea	
Coroario		Deliñar	
Desdita		Desordeado	
Desdita		Disoante	
Destiñar		Detoar	
Disoante		Dolme	
Diviñidade		Doativo	
Escea		Exemprar	
Expricar		Descarregar	

Marabilla		Opremer	
Ordeación		Ourientar	
Paixonal		Pleo	
Pruma		Pranta	
Relaixamento		Público	
Soer		Semá	
Suficiente		Torbeliño	
Toalidade		Urdidume	
Veoso		Zoa	
Vixancia		Xeralizar	

g- Substitúe o estranxeirismo pola palabra galega correcta

Holding		Gasoil	
Busines		Open	
Container		Consulting	
Bluff		Puzzle	
Ferry		Sprinter	
Debacle		Full time	
Fair play		Vis a vis	
Chequear		Partenaire	
Spot		Revancha	
Epatar		Xogar un papel	
Boudoir		Boutade	
Casting		Surmenage	
Turné		Diskette	

Palabras: revisar, asombrar, cara a cara, xira, gabinete, disco, representar, hecatombe, consultoría, contedor, negocios, transbordador, consorcio, dedicación exclusiva, crebacabezas, xogo limpo, trola, ocorrencia, reparto, anuncio, depresión, velocista, desquite, gasóleo, aberto, socio.

h- Completa o quadro con palabras patrimoniais, cultismos ou semicultismos

Étimo	Patrimonial	Cultismo	Semicultismo
Apertura			
Auricula			
Bove			
Capitulo			
Clamare			
Clericum			
Collocare			
Computare			
Creditum			
Cuprum			
Digitum			
Fabulare			
Intrincare			
Lateralem			
Latrocinium			
Legale			
Limitare			
Macula			
Magicum			
Matre			
Minutam			
Monetarium			
Nitidum			
Oculo			
Opera			
Operario			
Patre			
Pensare			
Petroleum			
Plaga			

Pleno			
Plicare			
Recuperare			
Regula			
Rigidum			
Rotula			
Solitario			
Volatilem			

i- Relaciona os cultismos cos étimos de que proveñen:

Étimos	Palabras cultas ou cultismos
Alienare	Computar
Ambulare	Solario
Angulare	Maxistral
Auscultare	Íntegro
Capitulum	Paupérrimo
Clamare	Materia
Computare	Inflar
Frigidum	Recuperar
Inflare	Alienar
Integrum	Auscultar
Laborare	Palatino
Limitare	Parábola
Magister	Angular
Materiam	Clamar
Mortificare	Pólipo
Parabolam	Limitar
Paupere	Capítulo
Plantationem	Plantación
Platinum	Laborar
Polipum	Mortificar
Recuperare	Fríxido
Solarium	Ambular

I- Substitúe as expresións latinas polas expresións galegas correspondentes

De facto		Ad nauseam	
Ad litteram		Verbi gratia	
Ibidem		Motu proprio	
Ipso facto		Sine qua non	
Ad hoc		Lapsus calami	
Vox populi		A posteriori	
In absentia		Hic et nunc	
Sub iudice		De iure	
Prima facie		A priori	
In illo tempore		Ab initio	
Ad libitum		Desideratum	
Mutatis mutandis		Vade retro	
Sub iudice		Nihil Obstat	
Sine qua non		Lapsus calami	

m- Escribe cal é a diferenza entre cada parella de palabras

Regra/ Rella	Ex.: Semicultismo - Patrimonial
Vencello/ Vínculo	
Abertura/ Apertura	
Allear/ Alienar	
Artello/ Artigo	
Concello/ Concilio	
Crédito/ Creto	
Débeda/ Débito	
Grao/ Grado	
Pauto/ Pacto	
Extrema/ Estrema	
Pobo/ Poboación	
Gavela/ Panda	
Aparato/ Aparello	

Fallo/ Dictame	
Inverter/ Investir	
Largo/ Longo	
Abono/ Aboamento	
Presuposto/ Orzamento	
Recorrer/ Percorrer	
Dirección/ Enderezo	
Padrón/ Patrón	
Segredo/ Secreto	
Inversión/ Investimento	
Penitencia/ Penal	
Testemuña/ Testemuño	

7. TEXTOS

1. Escolle unha postura e escribe unha argumentación para os seguintes temas:

- Comer carne: Necesidade ou frivolidade?
- Os toros: Arte ou matanza?
- Clonación humana si ou non?
- A Intelixencia Artificial para as máquinas é positiva ou negativa para os humanos?
- É sostible para o planeta o noso modelo de consumo ou non?
- A televisión impide o favorece a comunicación das familias?

2. Escribe unha exposición sobre os seguintes temas respectando a estrutura de introdución, desenvolvemento e conclusión:

- A linguaxe inclusiva.
- Por que cada ano desaparecen falantes dalgunhas linguas?
- A fame non remata no mundo porque os seres humanos non queremos.
- Posto que somos uns privilexiados, debemos devolver á sociedade o que nos foi dado de balde.
- Temos todos as mesmas oportunidades, en España, para acadar un bo traballo?
- Estereotipos e prexuízos lingüísticos: a importancia social das linguas

3. Escribe unha crónica de:

- As túas últimas vacacións.
- O teu último Nadal.
- A túa excursión de fin de curso cos teus compañeiros e as túas compañeiras.
- O teu primeiro día de colexio.
- O teu último aniversario.

4. Redacta unha noticia sobre a túa comunidade tendo en conta o titular, a *entradilla* ou *lead* e o corpo.

5. Supón que se presenta unha interesante oferta de traballo; debes redactar o teu propio currículo. Debe conter: nome, estado civil, domicilio, teléfono, lugar

de nacemento e data, ocupación actual, preparación académica, experiencia profesional, idiomas que dominas, etc.

6. Escribe a acta dunha reunión ou sesión. Do consello escolar, do claustro de profesores, dunha reunión da veciñanza etc., facendo referencia aos seguintes datos:

- Lugar
- Data
- Local de reunión
- Asistentes
- Existencia de quórum
- Quen preside a reunión
- Orde do día
- Resume do falado e dos acordos
- Cerramento
- Sinaturas

7. Redacta unha queixa na que fagas constar o teu descontento con algún tema do teu Concello/Instituto/Centro de Saúde... Lembra que debes escribir: Nome e apelidos, Dirección, teléfono ou correo electrónico, Nome e Apelidos ou Institución a quen lle dirixes a queixa e que deberás redactar o texto de maneira clara e precisa.

8. Fai unha descrición de calquera dos seguintes temas: forma física e psíquica da túa persoa favorita; a casa dos teus soños; o teu traballo desexado...

9. Escribe un correo electrónico solicitando: unha beca para estudar noutro país, a gratuidade dos libros de texto para o ano que vén, a mellora na accesibilidade ao centro da cidade... (Podes elixir outros temas).

Lembra que deberás escribir un saúdo e unha despedida, os datos de contacto e revisar a ortografía e a redacción.

10. Escribe un resumo e un comentario dos seguintes contos de Emilia Pardo

Bazán:

a. **Catro socialistas**

Por extraordinario, estaba o mar coma unha balsa de aceite. As ondas, dun verde vítreo ao redor da embarcación, eran, de lonxe, baixo os raios do sol, unha saba azul, tersa e sen límites. A hélice do vapor batía a auga con rapidez, alzando, entre cheiros de salitre, espuma inqueda e rumorosa.

Dos pasaxeiros que embarcaron en Cádiz con rumbo ás africanas costas, catro, agrupados na popa, conversaban. Non se vira cousa máis heteroxénea que as cataduras dos catro. Un era membrudo e gordecho, e a pesar de vestir a folgada blusa do obreiro, a *tiro de bésta* coñecíasele ser daqueles do brazo de ferro e da man airada, e que había de caer ben á súa pinta o *marsellés*¹⁰ e o zapato de vaqueiro. Gastaba mestas patillas negras, e chupaba un puro groso e pestífero. O outro, cabaleiro pola súa roupa, e polas súas trazas, era alto e descolorido, de fronte intelixente e seria; os seus ollos miopes, fatigados, de avermellada e frouxa pálpebra, amparábanos lentes de ouro. O terceiro era un vello, tan vello, que lle tremía a barba ao falar, e a falta de dentes sumíalle a boca debaixo do nariz; e se non mentía o basto saial negro, o manto da mesma tea e cor, con cruz vermella, o cordón de triplo nó e as sandalias, pertencía a algún dos numerosos colexios de Misioneiros Franciscanos establecidos no litoral de África. O cuarto..., é dicir, a cuarta, levaba o desairoso hábito das Irmás dos Pobres; era nova, encarnada, de fronte inocente e alegre, parecida á de certas efixies de pau que se ven nos templos de aldea. O obreiro estaba sentado sobre un fardo, coas pernas moi escarranchadas; os demais, de pé, reclinados na borda.

-Pois ben, que o home cánsase de vivir á sombra e aguantando mal quereres - rosmaba o da camisa, seseando e cusbindo de costado-. Ou ten que ser un ovella que diga amén a canto se lle antolle ao patrón, e deixarse chupar o sangue toda, ou xa está fodido. E despois cólganlle a un o sambenito; que levanta vostede a axitación dos demais, e que onde está vostede ármanse liortas. Porque me viron nun mitin, xa todo Deus que se desmandase tiña eu a culpa. Porque un día cae un maldito misto..., un descoido..., no almacén, e se monta unha lumarada que se

¹⁰ Chaquetón de tea basta, con afeites superpostos de pana.

quería tragar a fábrica..., quen había de ser? Curro, e aposta. Aínda a maiores ven que... fumando.

-Pois moito coidado -respondeu o dos lentes- con que no gran establecemento agrícola industrial en que lle darei a vostede traballo caia misto ningún... eh? Porque eu teño tan malas pulgas coma os patróns.

-E é fixo; todos os burgueses, idénticos -declarou o obreiro con voz opaca e sombrío mirar.

-Non son burgués -repuxo con imperceptible desdén o aludido-. O meu pai facía zapatos en *Écija*¹¹. A forza de privacións deume carreira. Seguí a de enxeñeiro mecánico. Non posúo un céntimo de capital; só teño a miña cabeza e o meu corazón. Paso ao África a dirixir en parte unha empresa que se funda con diñeiro inglés e brazos españois, a competencia coas industrias francesas, que son alí as afortunadas. Estarei á fronte dos talleres. Déuseme carta branca, e poderei aplicar as novas e humanitarias ideas sociolóxicas relativas á vida fabril. Baixo a miña dirección non haberá explotados. Ampararase á muller e ao neno. Ensaíarase a cooperación. Moralidade, equidade, xustiza. Se non, deixo o posto. Pero... ao que me revolve o cotarro..., sen escrúpulo ningún, e coma a un lobo rabioso..., sáltolle a tapa dos miolos! Vostede verá se lle trae conta entrar nos meus talleres.

Puxérase en pé o obreiro, e nas súas morenas faccións e pola súa fronte de bronce, exposta ao sol, corrían como ondas encrechadas engurras profundas, sucos de odio. A súa man crispouse na cintura, sinalando baixo a blusa o relevo da ancha navalla cabriteira. Mais de súpeto, e sen transición, coa mobilidade do meridional, adoptou expresión adúladora, melosa, case humilde e dirixíndose ao franciscano e á irmá máis que ao dos lentes, exclamou:

-Pois non había de entrar! Cravos temoneiros son capaz de arrincar cos dentes para enviar algúns cartos á muller e aos meniños. O corazón traio como unha lentella, de que me queden alá esfameados, despois de tantas bateduras e tantas necesidades como aguantaron xa neste chistoso mundo. En especial a pequerrecha de once meses levaríame eu, se puidese, nos ombreiros, como San Cristovo, e daríalle eu tortas de almibre amasadas co meu sangue. Por esta!

E ao bicar a cruz dos dedos, unha bágoa asomou repentinamente aos lacrimais do anarquista incendiario.

¹¹ Écija é un concello español e unha cidade que pertence á provincia de Sevilla en Andalucía.

-Vállanos a Virxe Santísima, que desgrazas hai na terra! -exclamou a irmá con simpatía profunda.

-Iso está moi ben -pronunciou con calma o enxeñeiro-. Queira vostede moito aos seus rapaces, e traballe para eles, e non se ladee, e iralle mellor. Dos atentados e os crimes non nace a xustiza social. A que o pai está conforme? -engadiu, dirixíndose ao franciscano.

-Entendo pouco destas novidades de agora -contestou o frade afablemente, na súa voz rouca e lenta-. Eu, con dicir misa, confesar e obedecer... O único que sei é que nós, desde fai cincocentos anos, vivimos baixo o sistema da comunidade de bens. Por nós, aínda que todo se repartise... Xa ve vostede: non podemos posuír nin o valor dun céntimo; non somos propietarios nin aínda do saial que nos cobre. Se vostede pregúntame sobre iso, do que tanto se fala do socialismo..., un pobre frade coma eu, o único que opina é que os ricos, pola súa propia conveniencia e para gañar o ceo, deben abrandar en esencia e dar moita esmola..., e os pobres actuar con resignación e laboriosidade, porque di o Evanxeo que pobres sempre os haberá no mundo, sempre...

-Bonito consolo e entrañable -rosmou o anarquista.

-Que fixo o noso santo patriarca? -proseguíu o vello cunha chama de entusiasmo nas pupilas-. Deu canto tiña aos pobres... Non quixo propiedade, non quixo diñeiro, porque a cobiza é a que estraga o corazón... Descalzounos, mandounos pedir esmola... Quixo que todos fósemos iguais, sen vaidades nin distincións nin soberbias parvas, que han de acabar no sepulcro... Falan de nivelación social? Paréceme que para equilibrados... Que o diga aquí a irmá; é cousa moi boa o ser libre e pobre; dar coa punta do pé, así, como a sandalia, ao mundo e ás riquezas malditas.

-Ai meu pai! -respondeu a simple-. Xa que pregunta a servidora... se non me berra..., direille o meu parecer. Non son como vostede. Son moi cobizosa. Vaia se me gustaría que se repartisen tantos millóns como andan por aí mal empregados! Collería servidora un par de centos de millóns... e andar con eles!

-Irmá Belén! -advertiu severamente o frade.

-Pero, pai Salvador!, vostede é un santo, e coma un santo, nin ve, nin oe, nin entende. Estivo en Madrid, nalgún deses palacios tan atroces? Servidora, si..., que me levou a muller do chofer a ver as cortes daquel grandísimo que está xunto a

*Recoletos*¹²..., antes da *Castellana*¹³. Pai da alma! Ata espellos e fontes, e pías de mármore branco, e alfombras tiñan os cabalos alí. E os nosos anciáns sen mantas con que abrigarse no inverno, arrecidos, tremendo! E os nenos, anxos meus, esfarrapados de miseria! Non me chame parva...; eu sei o que digo... Había un cadelo da señora marquesa, que mo trouxeron nun cesto acolchado de satén, e era un becho horrible..., cuns pelos..., unha rata pareceume, tanto, que servidora pegou un chío, así: «Ai!» Pois o can custara alá en Inglaterra cinco mil pesetas... Vostede óeo, pai? Cinco mil... Con cinco mil pesetas bótanse os cimentos do asilo para os anciáns... E ao pingallo aquel lavábanmo con xabón e auga de colonia todos os días!... Que se quero repartición!

A cariña de madeira transfigurárase; un refacho de paixón facía brillar os ollos, engurrar as cellas, palidecer as fazulas e dilatarse o nariz redondo.

-Se non fóra tan sinxela como é, irmá Belén, agora merecería unha perruca grosa -contestou o frade-. Baixe, baixe á cámara para ver como segue do mareo a compañeira.

A monxa obedeceu, cruzando as mans, e botou a andar, soándolle as contas do rosario cando baixaba a escaleira. O vapor voaba, coma se animáselle a proximidade da costa.

Ao lonxe divisábase xa o faro de Tánxer.

«El Liberal», 1 de maio de 1893.

b. A nena mártir

Non se trata dalgunha desas criaturas cuxas desditas alborotan de súpeto á prensa; desas que recolle a policía nas rúas ás altas horas da noite, vestidas con farrapos, escuálidas de fame, aterecidas co frío, denegridas e tundidas a golpes, ou dilaceradas polo ferro candente que aplicou ás súas tenras carnes sañuda madrasta.

A mártir da que vos vou falar tivo a roupa branca por ducias de ducias, bordada, marcada con coroa e cifra, orlada de espuma de *Valenciennes*¹⁴ auténtica; de Inglaterra enviábanlle en enormes caixas, os vestidos, os abrigo e as toucas; na

¹² Recoletos é un dos seis barrios nos que se divide o distrito de Salamanca da cidade de Madrid.

¹³ Castellana é unha avenida de Madrid.

¹⁴ Encaixe antigo.

súa mesa abundaban pratos nutritivos, viños selectos; o frío atopábaa acolchada de peles e edredóns; diariamente lavaba o seu corpo con xabóns finísimos e augas fragrantas, unha *chambermaid* británica.

No inverno habitaba un palacete forrado de tapices, sementado de estufas e caloríferos; no verán, unha quinta á beira do mar, con xardíns, bosques, verxeis, alamedas de árbores centenarias e deusas de mármore que se inclinan para mirarse na superficie dos estanques ao través do veo de follas de ninfea...

Se quería saír, preparado estaba en todo tempo o landó¹⁵ ou o sociable¹⁶; se prefería entreterse na casa, abríanlle un armario ateigado de xoguetes raros, e saían del, como saen dunha viva imaxinación os contos, seres maravillosos, creacións da maxia moderna: o jockey vestido de raso azul e botón de ouro, co seu cabalo que galopa de verdade e salta gabias; a boneca que move a cabeza, e abre os ollos, e chama aos seus papás con agarimoso queixume infantil; a outra boneca bailarina que, apertando un aro de flores, xira, voa, arrandéase, danza e repenica cos pés e, por último, saúda ao público, enviándolle un bico voado; o coche eléctrico, o acróbata, o mono violinista, o reiseñor mecánico, que pía, sacode a cabeza e encrespa as plumas; todos os autómatas, todas as imitacións, todos os fantoches da vida, que a tanto alto prezo cómpranse para entreter aos fillos de pais adíñeirados.

Pois con todo, eu vos digo que a nena do meu conto era mártir, e que mártir morreu, e que despois de morta, a súa cara, entre as dobras do veo de muselina, mostraba máis acentuada que nunca a expresión melancólica e grave, tan sorprendente nunha criatura de dez anos, adorada e criada entre algodóns.

Mártir, crédeo; tan mártir como as abandonadas que nas noites de xaneiro aníñanse tremelicando no limiar dunha porta. A vida é así; para todos teñen destinado o seu grolo de absintio; só que a uns sérvello en copa de ouro cicelada, e a outros no oco da man. A dor é eternamente fecunda; unhas veces dá a luz en sabas de holanda, e outras, sobre os coios do arroio.

Filla de pais machuchos, que contaban perdida toda esperanza de sucesión; única herdeira de ilustre nome e de pingües facendas, a nena foi desde os seus primeiros anos vítima dos seus propios brillantes destinos. Pendentes dos seus máis leves

¹⁵ Coche tirado por cabalos, de catro rodas, con capota pregada diante e detrás para poder utilizalo cuberto, parcialmente cuberto ou descuberto.

¹⁶ Coche tirado por cabalos, de catro rodas, con dous asentos un deles de costas ao cocheiro; leva dúas portas.

movimentos, espiando a súa respiración, contando os latexados do seu corazón inocente, os dous cincuentóns criárona como se cría no invernadoiro a flor rara, predestinada a sucumbir ao primeiro cerzo. Un médico, que ben podemos chamar de cámara, tiña especial encargo de levar a alta e baixa das funcións fisiolóxicas da criatura. Apuntábanse as chupadas de leite que pasaban do seo do ama á boca da meniña. Un reloxo puntualísimo marcaba por minutos o soño, o espertar, as horas para comer, as do aseo, as do paseo. Un termómetro graduaba o mornear da auga das ablucións; fina balanza pesaba o alimento e as roupas, segundo as prescricións e ordes minuciosas do doutor. Cando veu a crise da dentición, e con ela o desasosiego, a impaciencia, a casa converteuse nunha algarabía: ninguén alzaba a voz; ninguén pisaba forte por non sobresaltar á nena, por non quitarlle o soño.

O réxime pareceu hixiénico e fíxose permanente xa. Diríase que aquela morada xordomuda era unha capela erixida ao deus do silencio; e a nena, coa singular adiviñación que ás veces demostra a infancia, comprendendo que alí os ruídos non terían eco, nin eco as risas, foi, desde que rompeu a andar, caladiña, formal, obediente, seria... tan seria e tan obediente, que daba unha mágoa terrible.

Houbo un terreo no que non puido ser tan dócil. Despregando a mellor vontade, a nena non lograba sacar boa cor, a cor da mazá de san Xoán que alegra ás nais. A súa pel de seda, satinada e transparente pola clorose, xaspeada con veas celestes e ás petadas coa suave amareleza do marfil. Os seus ollos azuis, dun azul escuro, eran fondos, tranquilos e resignados. A súa boca parecía unha rosa destinguida, murcha xa.

Sexa polo coidado que puxeran en que non sentise nunca a menor impresión de frío, ou sexa polo mesmo empobrecemento do sangue, era tan friorenta, que no rigor do verán, vestía de la branca, con polainas e luvas brancas tamén. Ao vela pasar toda branca, esvelta, dereita, vagarosa, grave, as ideas sas e humorísticas que infunde a nenez cedían o paso a outras ideas fúnebres, de claustro e de mausoleo. Non creades que os seus pais non advertían que a nena era unha candeíña desas que apaga un sopro. Tanto o advertían, que por iso mesmo cada día calafateaban mellor as gretas por onde puidese deslizarse un refacho perturbador. Así que blindasen, acolchasen e forrasen completamente a casa, non penetraría o alento sutil da morte. Veñan algodóns, veñan teas, veñan cravos; illemos á nena. Ah! Se a nai puidese restituíla á concavidade do claustro materno,

e o pai á calor de esencias xeradoras! Se fose posible metela na campá pneumática, ou aloxala na máquina onde incuban os pitos!

Pola xanela, entreabrindo as pesadas cortinas, a nena vía ás veces xogar na rúa aos farrapentos pillabáns. Frescos, riseiros, turbulentos, derramando vida, os mozos cargaban uns contra os outros cunha cabeza de touro feita de vimbias, ou pelexaban a labazadas, ou tomaban a hostia con améndoas doces. Na quinta, desde onde se dominaba a praia, pícaros tamén, os fillos dos pescadores, que, espidos, bronceados, áxiles e saltadores coma peces e, en bancos coma eles, bañábanse, permanecendo horas enteiras dentro da auga verdosa na que se mergullaban a maneira de golfiños.

Por orde do médico, a nena bañábase tamén. Preparábana unha cómoda e ancha caseta; alí espíana e, arroupada en mil abrigos, levábana aos brazos da persoa que a acompañaba, que a sepultaba un momento no mar e sacábaa inmediatamente, recibida a impresión. Esta impresión era, por certo, terrible. O sangue fluía ao corazón da criatura: trémula e coas pupilas dilatadas, miraba aquel infinito espantoso, aquel abismo de auga verde e ruxidoira, a onda que avanzaba pavorosa, cóncava, pechándose xa como para devorala; e os dentes da nena tremían, e pensaba para si: «Teño medo.» Pero nin un berro nin un suspiro delatábana. O voto de silencio non o rompía nin aínda entón. Só que despois, ao ver desde a xanela aos travesos tunos en familiaridade coas terribles ondas, rebuldando con elas o mesmo que gaivotas, pensaba a nena mártir: «Como farán para ser tan valentes eses rapaces?»

Entre tanto, a Morte, ríndose con sinistra risa de caveira, achegábase á señorial e pechada mansión. É de saber que non atopou nin porta por onde pasar, nin sequera por onde coarse, e houbo de entrar, aplanándose, por baixo dunha tella, á bufarda; de alí, polo ollo da pechadura, pasar á escaleira, e desde a escaleira, enfiarse por baixo da levita do médico, que se meteu casa dentro moi impávido, coa Morte gardadiña no peto, detrás da caixa dos mistos.

Por mor de tantas dificultades como atopou para inserirse na casa da nena, a Morte quedou algo crebada, e non se presentou con rixo e braveza, senón con mansedume hipócrita, tardando bastante en levar á criatura. O tempo que agardou a Morte para tomar bríos foi para a mártir longa cuestión de tormento.

Drogas nauseabundas, apócemas noxentas pola boca, papeis que producen bochas e vexigas sobre a pel; cauterio para as chagas que abrían na súa garganta

a miseria do seu organismo; todo se empregou, sen que rompese o voto de silencio a vítima, e sen que os seus verdugos atendesen a súplica dos seus vidrados ollos..., porque aqueles verdugos idolatrábana demasiado para perdoar nin un detalle do suplicio. Só no último instante, cando aínda lle presentaban unha cullerada de non sei que beberaxe farmacéutica, a nena suspirou fondamente, incorporouse, dixo que non tres veces coa cabeza e, botando os brazos ao pescozo da insensata nai, pegando o rostro ao seu, murmurou moi baixo: «Abre a xanela, mamá.»

Era, sen dúbida, a congoxa do postremeiro ataque de dispnea que empezaba. Pouco durou. E a mártir quedou bonita, cándida, morta, pero cunha expresión de amargura concentrada, como o que se vai da vida deixándose algo por facer, por dicir ou por sentir; algo que era quizá a esencia da vida mesma.

No cadaleito forrado de satén, baixo as lilas brancas que a envolvían en aristocráticos aromas, os pobres refugallos pedían xustiza, queixábanse dun asasinato lento. Por ser a estación primaveral e a noite tépeda e por disipar o cheiro a cera e a defunto, os que velaban á nena abriron a xanela. Ao entrar o benfeitor refacho de aire libre, a cariña macilenta pareceu adquirir plácida expresión de repouso.

Talvez non quería pasar sen refrescarse do peche da súa casa ao peche da sepultura.

«Nuevo Teatro Crítico», núm. 26, 1893.

8. APÉNDICE GRAMATICAL

O ACENTO DIACRÍTICO

ABERTAS	PECHADAS
Á (a + a artigo; substantivo)	A (artigo; pronome; preposición)
Ás (a + as artigo; substantivo)	As (artigo; pronome)
Bóla ('esfera')	Bola ('peza de pan')
Cá (ca + a)	Ca (conxunción)
Cás (ca + as)	Cas (preposición)
Chá ('plana')	Cha (che + a)
Chás ('planas')	Chas (che + as)
Có (ca + o)	Co (con + o)
Cós (ca + os; substantivo)	Cos (con + os)
Cómpre ('é mester')	Compre ('merque')
Cómpren ('son mester')	Compren ('merquen')
Dá (presente e imperativo de 'dar')	Da (de + a)
Dás (presente de 'dar')	Das (de + as)
Dó ('compaixón')	Do (de + o)
É (presente do verbo 'ser')	E (conxunción)
Fóra (adverbio)	Fora (antepretérito dos verbos 'ser' e 'ir')
Má ('ruín')	Ma (me + a)
Más ('ruíns')	Mas (me + as)
Máis (adverbio e pronome)	Mais (conxunción)
Nó (substantivo)	No (en + o)
Nós (pron. Tónico; plural de nó)	Nos (pronome átono; en + o)
Ó (a + o)	O (artigo; pronome)
Ós (a + os)	Os (artigo; pronome)
Óso (parte do corpo)	Oso ('animal')
Pé (parte do corpo)	Pe ('letra')
Póla ('rama')	Pola (galiña; por + a)

Pór (verbo 'poñer')	Por (preposición)
Présa ('apuro')	Presa ('prendida'; 'presada')
Sé ('sede eclesiástica; imperativo de 'ser')	Se (conxunción; pronome)
Só (adverbio e adxectivo)	So (preposición)
Té ('infusión')	Te (pronome; 'letra')
Vén (presente do verbo 'vir')	Ven (presente do verbo 'ver'; imperativo do verbo 'vir')
Vés (presente do verbo 'vir')	Ves (presente do verbo 'ver')
Vós (pronome tónico)	Vos (pronome átono)

IMPORTANTE:

- Non se acentúan os adverbios rematados en *-mente*.
- Non se acentúan os demostrativos e o indefinido e numeral *un*.
- Non se acentúan os pronomes nas interrogativas ou exclamativas directas.
- Non se acentúan os pronomes nas interrogativas ou exclamativas indirectas salvo que induzan a error. Ex.: Dille qué sabe/ dille que sabe.

CADRO DOS PRINCIPAIS NUMERAIS

<i>CARDINAIS</i>	<i>ORDINAIS</i>	<i>MULTIPLICATIVOS</i>	<i>PARTITIVOS</i>
zero	—	—	—
um, unha	primeiro	(simple)	—
dois, dúas	segundo	dobro, duplo	medio, metade
tres	terceiro	triplo	terzo
catro	cuarto	cuádruplo	cuarto
cinco	quinto	quíntuplo	quinto
Seis	sexto	séxtuplo	sexto
sete	sétimo	séptuplo	sétimo
oito	oitavo	óctuplo	oitavo
nove	noveno, nono	nónuplo	noveno, nono
dez	décimo	décuplo	décimo
once	undécimo	—	onceavo
doce	duodécimo	—	doceavo
trece	décimo terceiro	—	treceavo
catorce	décimo cuarto	—	catorceavo
quinze	décimo quinto	—	quinzeavo
dezaseis	décimo sexto	—	dezaseisavo
dezasete	décimo sétimo	—	dezaseteavo
dezaoto	décimo oitavo	—	dezaotoavo
dezanove	décimo noveno/ nono	—	dezanoveavo
vinte	vixésimo	—	vinteavo
vinte e un	vixésimo primeiro	—	
trinta	trixésimo	—	trintaavo
trinta e un	trixésimo primeiro	—	
corenta	cuadraxésimo	—	corentaavo
cincuenta	quincuaxésimo	—	cincuentaavo
sesenta	sexaxésimo	—	sesentaavo
setenta	septuaxésimo	—	setentaavo
oitenta	octoxésimo	—	oitentaavo
noventa	nonaxésimo	—	noventaavo
cen	centésimo	céntuplo	centésimo
cento un	centésimo primeiro	—	

douscentos	ducentésimo	—	ducentésimo
trescentos	tricentésimo	—	tricentésimo
catrocentos	cuadrixentésimo	—	cuadrixentésimo
cincocentos	quinxentésimo	—	quinxentésimo
seiscentos	sexcentésimo	—	sexcentésimo
setecentos	septinxentésimo	—	septinxentésimo
oitocentos	octinxentésimo	—	octinxentésimo
novecentos	noninxentésimo	—	noninxentésimo
mil	milésimo	—	milésimo
millón	millonésimo	—	millonésimo
billón	billonésimo	—	billonésimo

FORMAS DO PRONOME POSESIVO

		XÉNERO			
		SINGULAR		PLURAL	
NÚMERO	PERSOA	Feminino	Masculino	Feminino	Masculino
Singular	1ª	miña	meu	miñas	meus
	2ª	túa	teu	túas	teus
	3ª	súa	seu	súas	seus
Plural	1ª	nosa	noso	nosas	nosos
	2ª	vosa	voso	vosas	vosos
	3ª	súa	seu	súas	seus

USOS E VALORES ESPECIAIS DO POSESIVO

FORMA	VALOR	EXEMPLO
Posesivo en masculino singular, precedido da preposición 'de'	Pertenza exclusiva ou calidade inherente	Esa nena é intelixente <i>de seu</i> .
<i>cadansúa</i> (s), <i>cadanseu</i> (s).	Posesivo distributivo	Collan <i>cadanseu</i> caderno e escriban a redacción.
Prep. (de) + pron. persoal	Posesivo locativo	Pasou por diante de nós (<i>nosa</i>).
Posesivos de 1ª persoa (miña/noso...)	Familiaridade	Aí está a <i>miña</i> neta.
Posesivo usado con numerais.	Aproximativo	Debeu gastar os <i>seus</i> trinta mil euros.
Posesivo	Hábito, costume, cotiá	Fixo unha <i>das súas</i> .
Construcións: <i>o meu</i> , <i>o teu</i> , <i>o seu</i> , <i>o noso</i> e <i>o voso</i> .	Valor ponderativo: Gran cantidade	Non vos queixedes que xa caeu <i>o seu</i> de auga.
Posesivo: <i>meu</i>	Vocativo	Que tal, <i>meu</i> ?
Locución: <i>aos meus</i>	á miña familia	Eu só lles dou <i>aos meus</i> .
Locución: <i>os seus</i>	os seus achegados ou preferidos	A profesora de lingua galega sempre volve <i>polos seus</i> .
Locución: <i>ao seu</i>	O seu sitio, ao seu estado orixinario	Ese moble xa non volve <i>ao seu</i> despois da mudanza.

PRONOME PERSOAL

Formas tónicas

			FORMAS OBLICUAS			
			Libres		Ligadas	
NÚMERO	PERSOA	SUXEITO	Non reflexivo	Reflexivo	Non reflexivo	Reflexivo
Singular	1ª	Eu	min		comigo	
	2ª	Ti			contigo	
	3ª	Ela, el		si	—	consigo
Plural	1ª	Nós, nosoutros/os			connosco	
	2ª	Vós, vosoutros/os			convosco	
	3ª	Elas, eles		si	—	consigo

Formas átonas

			NON REFLEXIVO		REFLEXIVO
NÚMERO	PERSOA E XÉNERO		CI	CD	CD
Singular	1ª		me		
	2ª		che	te	
	3ª	Feminino	lle	a (la, na)	se
		Masculino		o (lo, no)	
Plural	1ª		nos		
	2ª		vos		
	3ª	Feminino	lles	as (las, nas)	se
		Masculino		os (los, nos)	

Concorrencias e contracción dos pronomes átonos

	ACUSATIVO/CD			
DATIVO/CI	a	o	as	os
me	ma	mo	mas	mos
che	cha	cho	chas	chos
lle	lla	llo	llas	llos
nos	nola	nolo	nolas	nolos
vos	vola	volos	volas	volos
lles	llela	llelo	llelas	llelos

VERBOS CON ALTERNANCIA VOCÁLICA

VERBOS EN -ER

BEBER	COMER
-------	-------

Pres. Ind.	Pres. Subx.	Imp.	Pres. Ind.	Pres. Subx.	Imp.
bebo [e]	beba [e]		como [o]	coma [o]	
bebes [ɛ]	bebas [e]	bebe [e]	comes [ɔ]	comas [o]	come [o]
bebe [ɛ]	beba [e]		come [ɔ]	coma [o]	
bebemos [e]	bebamos [e]		comemos [o]	comamos [o]	
bebedes [e]	bebades [e]		comedes [o]	comades [o]	
beben [ɛ]	beban [e]		comen [ɔ]	coman [o]	

Excepcións da alternancia no presente de Indicativo: querer, quecer, esquecer (sempre [ɛ] aberta); poder [ɔ] // deber, crer, ler, sobreeser (e os seus derivados) con [e] pechado.

VERBOS EN -IR

VERBOS TIPO ADVERTIR: adherir, divertir, agredir, transgredir, conferir, diferir, inferir, preferir, proferir, referir, transferir, competir, repetir, concernir, discernir, espelir, espir, dixerir, inxerir, suxerir, inserir, medir, pedir (e derivados), reflectir, vestir, investir e revestir.

Pres. Ind.	Pres. Subx.	Imperativo
Advirto	Advirta	
Advirtes	Advirtas	Advirte
Advirte	Advirta	
Advertimos	Advirtamos	
Advertides	Advirtades	Advertide
Advirten	Advirtan	

VERBOS TIPO SERVIR: ferir, mentir, sentir, seguir e os seus derivados e compostos como malferir, desmentir, asentir, consentir, resentir, conseguir, perseguir e proseguir. Como conferir e inferir non son derivados de ferir non se conxugan así.

Pres. Ind.	Pres. Subx.	Imperativo
Sirvo	Sirva	
Serves [ɛ]	Sirvas	Sirve
Serve[ɛ]	Sirva	
Servimos [e]	Sirvamos	
Servides [e]	Sirvades	Servide
Serven [ɛ]	Sirvan	

VERBOS TIPO FUXIR: acudir, bulir (e rebulir), cubrir, descubrir, encubrir, recubrir, cumprir ('ser mester'), cuspir, durmir, engulir, fundir ('render'), fuxir, lucir, deslucir, entrelucir, relucir, translucir, tremelucir, mulir, muxir, pulir, ruxir, sacudir, subir, sufrir, sumir, consumir, ensumir, tusir, ulir, urdir, xunguir, xurdir e rexurdir.

Presente de Indicativo
Fuxo
Foxes [ɔ]
Foxe [ɔ]
Fuximos
Fuxides
Foxen [ɔ]

PERÍFRASES VERBAIS

PERÍFRASES DE INFINITIVO

PERÍFRASE	EXEMPLO	VALOR
IR+ INF.	<i>Van ir á praia</i>	Temporal Futuridade
HABER (DE) + INF.	<i>Han (de) facelo o martes</i> <i>Ha (de) facelo como lle din</i>	Temporal de Futuridade Modal de Obriga
HABER (PRET.) (DE) + INF.	<i>Houbo (de) acertar o Euromillón</i>	Temporal de Futuridade
HABER (QUE) + INF.	<i>Hai que traballar máis as linguas</i>	Modal de Obriga
QUERER + INF.	<i>Quere saír o sol</i>	Temporal de Futuridade
TER QUE/DE + INF.	<i>Xoán, tes que limpar o baño</i>	Modal de Obriga
DEBER (DE) + INF.	<i>Debe (de) estudar os verbos</i> <i>Deber ser a súa clase</i>	Modal de Obriga Modal de Probabilidade
PODER + INF.	<i>Poden ser as súas palabras</i>	Modal de Probabilidade
ESTAR A + INF.	<i>Están a facer o parvo</i> <i>Están a vir mais aínda non chegaron</i>	Aspectual Imperfectiva Aspectual de Futuridade
ESTAR PARA + INF.	<i>Xa estamos para ir á voda</i>	Aspectual de Futuridade
ANDAR A + INF.	<i>Andan a facer unha nova casa</i>	Aspectual Imperfectiva
SER A + INF.	<i>Todos eran a comer dela</i>	Aspectual Imperfectiva
ESTAR A + INF.	<i>Está a rir seguido</i>	Aspectual Imperfectiva
LEVAR A + INF.	<i>Leva a sachar todo o día</i>	Aspectual Imperfectiva
SEGUIR A + INF.	<i>Seguía a chover na terra</i>	Aspectual Imperfectiva
IR A + INF.	<i>Sempre vai a correr pola mañá</i>	Aspectual Imperfectiva
VIR A + INF.	<i>Veu a ser certo o que dixera</i> <i>Veu a saberse o que ocultaban</i>	Aspectual Imperfectiva Aspectual Terminativa
CHEGAR A + INF.	<i>Por fin chegou a estudar toda a literatura</i>	Aspectual Terminativa
ACABAR POR + INF.	<i>Acabou por confesar o feito</i>	Aspectual Terminativa
ACABAR DE + INF.	<i>Acaba de vir de Camerún</i>	Aspectual Perfectiva
DEIXAR DE + INF.	<i>Deixou de fumar sen problema</i>	Aspectual Perfectiva
VIR DE + INF.	<i>Vén de rematar o exame</i>	Aspectual Perfectiva
BOTAR(SE) A + INF.	<i>Botouse a mallar nel</i>	Aspectual Incoativa
COMEZAR/EMPEZAR A + INF.	<i>Empezou a falar dela e saíron</i>	Aspectual Incoativa

DAR EN + INF.	<i>Deu en trocar as contas</i>	Aspectual Incoativa
ROMPER A + INF.	<i>Rompeu a chorar ante o tribunal</i>	Aspectual Incoativa
SOLTARSE A + INF.	<i>Soltouse a bailar en canto chegamos</i>	Aspectual Incoativa
POR/POÑER(SE) A + INF.	<i>Púxose a falar seguido</i>	Aspectual Incoativa
VOLVER (A) + INF.	<i>Volveu dicir o mesmo na xunta</i>	Aspectual Reiterativa

PERÍFRASES DE XERUNDIO

PERÍFRASE	EXEMPLO	VALOR
ESTAR + XERUNDIO	<i>Estamos traballando as mellores</i>	Aspectual Imperfectiva
ANDAR + XERUNDIO	<i>Andan contando os cartos da festa</i>	Aspectual Imperfectiva
SEGUIR + XERUNDIO	<i>Segue chuviscando</i>	Aspectual Imperfectiva
LEVAR + XERUNDIO	<i>Levo escoitando o mesmo meses</i>	Aspectual Imperfectiva
IR + XERUNDIO	<i>Vou mellorando aos poucos</i>	Aspectual Imperfectiva
VIR + XERUNDIO	<i>Veño facendo o mesmo todo o ano</i>	Aspectual Imperfectiva

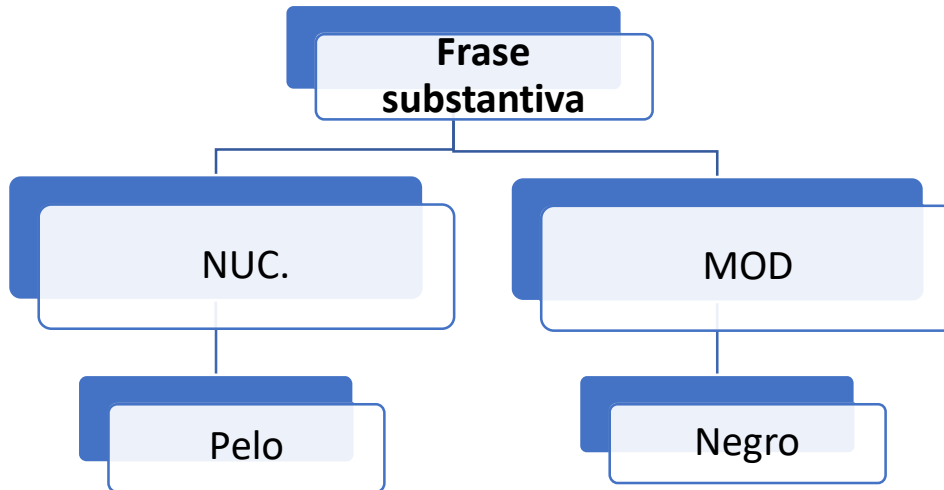
PERÍFRASES DE PARTICIPIO

PERÍFRASE	EXEMPLO	VALOR
DAR + PARTICIPIO	<i>Non deu estudado todo o tema</i>	Aspectual Perfectiva
LEVAR + PARTICIPIO	<i>Levo vistos todos os enlaces</i>	Aspectual Perfectiva
TER + PARTICIPIO	<i>Xa teño finalizado o resumo</i> <i>Xa temos acampado alí</i>	Aspectual Perfectiva Aspectual Reiterativa

TIPOS DE FRASES

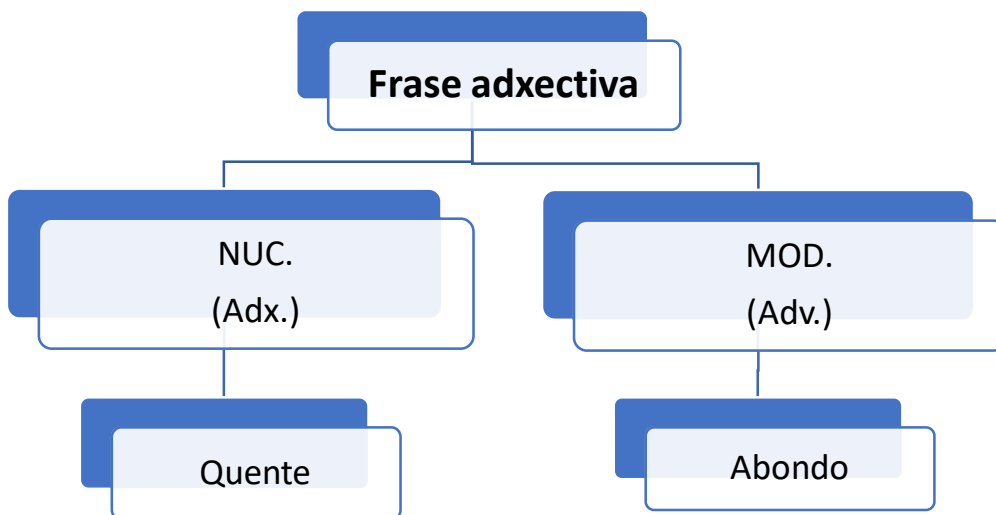
Frase substantiva: Formada por un Núcleo (substantivo) e un Modificador (substantivo, adxectivo, frase adxectiva ou frase preposicional).

Ex.: *pelo negro*

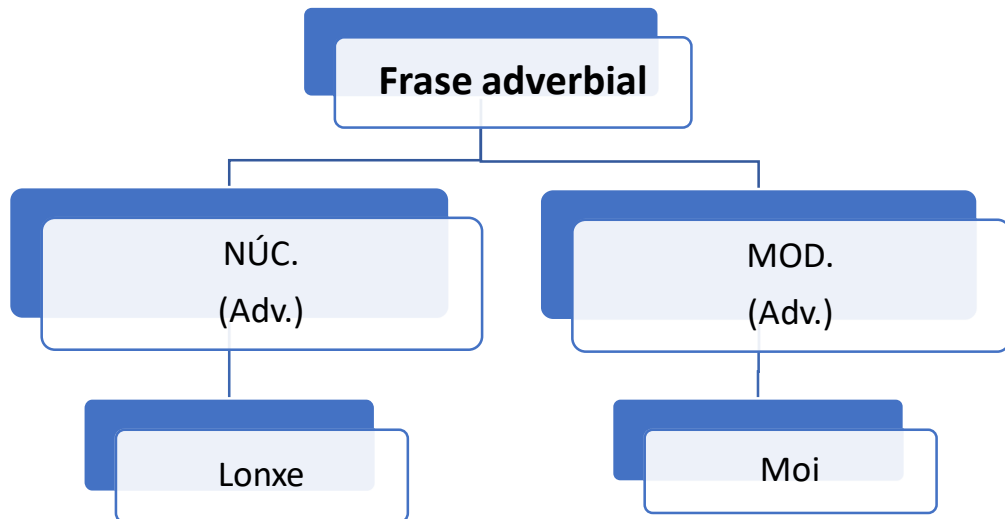
Frase adxectiva: Formada por Núcleo (adxectivo) e un Modificador (que pode ser un adverbio ou unha frase adverbial).

Ex.: *Quente abondo*

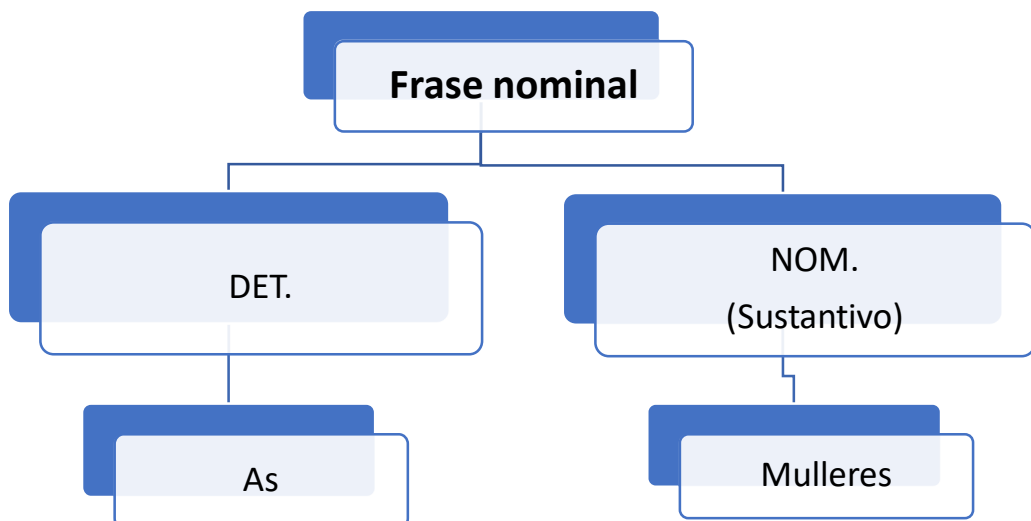
Frase adverbial: Formada por un Núcleo (adverbio) e un Modificador (que pode ser outro adverbio).

Ex.: *Moi lonxe*

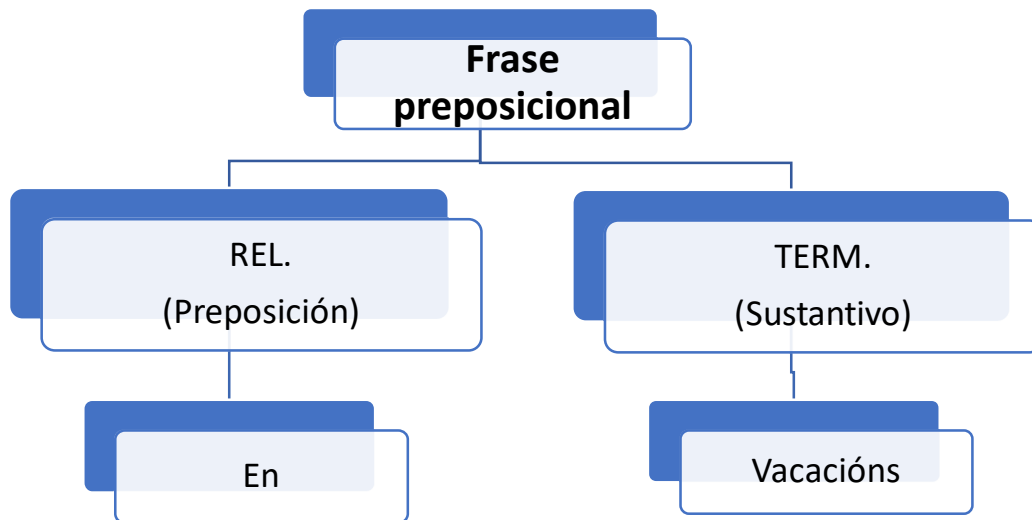
Frase nominal: Está formada por un determinante (DET) e o núcleo constitúeo o nominal (NOM), que pode ser un pronome, un substantivo ou unha frase substantiva.

Ex.: *As mulleres*

Frase preposicional: Está formada por unha preposición ou locución preposicional, que constitúe o elemento director (DIR) ou relator (REL), e o núcleo, constituído por un termo (TERM), que pode ser un substantivo, unha frase substantiva ou unha frase nominal.

Ex.: *En vacacións*

VALORES DO QUE

Hai dúas formas homónimas: unha pertence á categoría dos pronomes e a outra á das conxuncións.

QUE	Funcións	Exemplos
PRONOME	Relativo	- <i>Esta foi a cidade na que nacín.</i> - <i>As persoas que din a verdade son as miñas preferidas.</i> - <i>Paula deu unha solución que poucos agardaban.</i> - <i>Os que axuden aos demais sentíranse mellor.</i>
	Interrogativo	<i>Que esperas? Por que o pensas?</i>
	Exclamativo	<i>Que persoas máis fermosas atopamos!</i> <i>Que ben o pasamos!</i>
CONXUNCIÓN	Completiva	Berta pensaba que hoxe irían a alemán. Preferiría que fixeses connosco a proba de lingua. Avisounos que sairía.
	Causal	Desculpouse Xoán, que chegara tarde. Non llo digas, que xa o sabe.
	Consecutiva	Cheguei tan canso que non podía falar.
	Concesiva	que teñamos a súa aprobación, que non a teñamos [= teñámola ou non, 'aínda que non a teñamos], farémolo igual.
	Comparativa	<i>Fixeron máis polo neno que o resto.</i>
	Final	Avisoume que lle trouxeche os discos.
	Adversativa	El ía vir, só que non lle deixaron.
	Distributiva	Que chova, que neve, ela vai á piscina
	Copulativa	<i>dálle que dálle</i>
	Nexo da Perífrase Verbal	<i>Teño que saír máis.</i>
Locucións conxuntivas	Esta debe ser analizada como un todo: <i>aínda que, en caso de que, a pesar de que, de modo que, por máis que, a fin de que, a menos que...</i> <i>Paula deu coa solución, malia que o problema de matemáticas era complicado.</i>	

VALORES DO SE

Hai dúas formas homónimas “se” que non debemos confundir: o pronome e a conxunción.

SE	Funcións	Exemplos
PRONOME	Reflexivas: A persoa que realiza a acción tamén a recibe.	<i>Mariña queimouse có lume da cociña de ferro. A piques de chegar, rompeuse e non puideron continuar. Eva ergueuse axiña.</i>
	En galego as reflexivas indirectas son incorrectas, agramaticais: * A rapaza lavouse as mans. / A rapaza lavou as mans.	
	Recíprocas: Os dous axentes son á vez pacientes.	<i>David e Pedro quérense cada vez máis. Alicia e Paula escribíense mensaxes. Berta e Irene xa se fan de novo.</i>
	Pasivas reflexas: O suxeito paciente que concorda co verbo, indica a indeterminación do axente.	<i>Nestas hortas plantábase millo. Nestas hortas plantábanse patacas. Na horta botábase centeo. Construíuse unha ponte na Illa de Arousa.</i>
	Activas impersonais O verbo vai sempre en 3P do singular e cun paciente indicado no CD.	<i>Alégase apartamento en Ibiza durante todo o ano. Regálase gato. No Concello falouse da linguaxe inclusiva.</i>
	Verbos pronominais: O pronome reflexivo indica que a acción afecta directamente ao suxeito.	<i>O neno quíxase de vicio. Liberouse da escravitude.</i>
CONXUNCIÓN	completiva	<i>Quero saber se podes. Non che preguntei se tiñas problemas. Pregúntalle se vai ir á casa da súa nai.</i>
	comparativa	<i>Chegou tan esgotado como se viñese andando. Por moito que lle digas sempre fai coma se non fora con el.</i>
	condicional	<i>Aprobarei o exame se estudo a teoría. Irei á festa se remato os exercicios</i>

PREPOSICIÓNS E LOCUCIÓNS PREPOSICIONAIS

Preposicións:

A, aga, agás, ante, após, ata, até, baixo, bardante, cabo, canda, cas, con, conforme, consonte, contra, de, deica, dende, des, desde, durante, en, entre, excepto, fóra, malia, mediante, menos, onda, para, perante, por, quitando, sacando, salvante, salvo, segundo, sen, senón, so, sobre, tirante, tras, xunta.

Locucións preposicionais: á beira de, a carón de, a causa de, a diferenza de, a forza de, a par de, á parte de, a pesar de, a poder de, a por de, a prol de, a rente (s) de, a respecto de, a son de, a través de, a baixo de, acerca de, ademais de, alén de, amais de, antes de, ao par de, ao pé de, ao redor de, aquén de, arredor de, arriba de, atrás de, baixo de, cabo de, canto a, cara a, cas de, cerca de, cima de, co gallo de, con respecto a, contra de, de par de, debaixo de, dentro de, derredor de, derriba de, despois de, detrás de, diante de, en canto a, en favor de, en fronte de, en lugar de, en par de, en troques de, en vez de, encima de, encol de, enriba de, fóra de, fronte a, lonxe de, no canto de, por cousa de, por medio de, por mor de, preto de, respecto a/de, tocante a, xunto de...

BIBLIOGRAFÍA

- ÁLVAREZ, ROSARIO y XOVE, XOSÉ (2002): *Gramática da Lingua Galega*, Editorial Galaxia, Vigo, España.
- BELTRÁN CARBALLEIRA, RAMÓN X. (2019): *Manual práctico de galego*, Baia Edicións, A Coruña, España.
- BERMÚDEZ, A. Y COLMENERO, A. (2003): *Prácticas de Lingua*, Edicións do Cumio, Vigo, España.
- FEIXÓ CID, XOSÉ (2006): *Gramática da Lingua Galega*, Edicións Xerais de Galicia, Vigo, España.
- LÓPEZ VIÑAS, X.; LOURENÇO MÓDIA, C.; MOREDA LEIRADO, M. (2011): *Gramática práctica da lingua galega. Comunicación e expresión*, Baia Edicións, A Coruña, España.
- JOANOT MARTORELL, TIRANTE O BRANCO (Pontevedra 2021). Adaptación infantil ao galego por Cristina Caramés Espada, Editorial IDEC.
- MÉNDEZ ÁLVAREZ, MARÍA XESÚS (2004): *Ortografía da Lingua Galega: Descrición, regras e ditados*, Edicións Xerais de Galicia, Vigo, España.
- PARDO BAZÁN, E: *CONTOS DE AMOR, DE NADAL E ANINOVO, DE NADAL E REIS E CONTOS NOVOS* (Pontevedra 2021), Tradución ao galego por Cristina Caramés Espada, Editorial IDEC.
- TABOADA CHIVITE, X. (2000): *Refraneiro galego. Cadernos de Fraseoloxía Galega 2*, Edita Xunta de Galicia, Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Gráficas Numen, Vigo, España.
- WILLIAMS, JOSEPH M. (1990): *Style: Toward Clarity and Grace*, Ed. University of Chicago Press, USA.

PÁXINAS WEB

<https://academia.gal/dicionario>

<http://ilg.usc.es/pronuncia/>

Depósito Legal PO 212-2021

978-84-123119-6-9

ISBN

© Asociación para el Desarrollo Educativo y Cultural

info@idecytu.com

Pontevedra – Primeira Edición 2021

Cristina Caramés Espada

Este traballo recibiu unha subvención da

Deputación de Pontevedra

Obra protexida polo RDL 1/1996 de 12 de abril, polo que se aproba o texto refundido da Lei de Propiedade Intelectual, Lei 21/2014 e Lei 2/2019. Prohibida a reprodución total ou parcial por calquera medio, incluídos os sistemas electrónicos de almacenaxe e de reprodución.